

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ VÝCHOVY A KULTURY

LIDOVÁ PÍSEŇ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tereza Mazancová

Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Ing. Veronika Růžičková, Ph.D.

Plzeň 2024

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 26. dubna 2024

.....
vlastnoruční podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. et Mgr. Ing. Veronice Růžičkové, Ph.D. za odborné vedení, ochotu, rychlou komunikaci a cenné rady, které mi pomohly při vypracování této bakalářské práce.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD	3
1 LIDOVÁ PÍSEŇ	4
1.1 VÝZNAM POJMU LIDOVÁ PÍSEŇ A JEJÍ DĚLENÍ	4
1.1.1 Význam pojmu lidová píseň	4
1.1.2 Klasifikace lidových písní	5
1.2 HISTORIE A SBĚRATELSTVÍ LIDOVÉ PÍSNĚ	7
2 HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE A HUDEBNÍ ČINNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	10
2.1 HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE	10
2.1.1 Hudební vývoj dítěte do 3 let	10
2.1.2 Hudební vývoj dítěte od 3 let do konce předškolního období	12
2.2 HUDEBNÍ ČINNOSTI	13
2.2.1 Zpěv	14
2.2.2 Instrumentální hra	15
2.2.3 Poslech hudby	16
2.2.4 Hudebně-pohybové činnosti	17
3 NÁCVIK NOVÉ PÍSNĚ, LIDOVÁ PÍSEŇ A DÍTĚ	19
3.1 NÁCVIK NOVÉ PÍSNĚ	19
3.2 LIDOVÁ PÍSEŇ A DÍTĚ	20
3.3 SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	22
4 PRAKTICKÁ ČÁST	23
4.1 TÉMA: SVÁTEK SVATÉHO MARTINA	24
4.1.1 Tluče bubeníček (pohybová hra)	24
4.1.2 Já mám koně (zpěv, výroba a starání o koně)	25
4.1.3 Bude zima (zpěv, kresba obrázku)	28
4.1.4 To je zlaté posvícení (poslech, zaznamenávání melodie)	29
4.2 TÉMA: PAPIROVÍ DRACI	31
4.2.1 Prší, prší (improvizace na hudební nástroje, ukazování dynamiky)	32
4.2.2 Šla Nanyňka do zelí (hra na nástroje, obrázky podle příběhu)	34
4.2.3 Adámku náš (hra na tělo)	36
4.2.4 Sedí liška pod dubem (poslech, reakce na zvuk nástroje)	37
4.2.5 Kočka leze dolů (taneček, představení příčné flétny)	39
4.3 SHRNUTÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	40
ZÁVĚR	41
RESUMÉ	42
SUMMARY	43
SEZNAM LITERATURY	44
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	46
SEZNAM OBRÁZKŮ	47
SEZNAM TABULEK	48
PŘÍLOHY	I

SEZNAM ZKRATEK

MŠ mateřská škola

Např. například

Úvod

Cílem této bakalářské práce je zkoumat možnosti využití lidové písně pro komplexní rozvoj dítěte předškolního věku. Úkolem mé práce je poskytnout soubor různých aktivit, které jsou vhodné pro předškolní věk, a které budou prostřednictvím lidových písní podporovat rozvoj jazykových schopností, hudebního vnímání, hudebních schopností a dovedností, motoriky a tvořivosti. Záměrem těchto aktivit je také děti seznámit s dalšími lidovými písněmi.

Téma *Lidové písně* jsem si zvolila z toho důvodu, že mne provází již od raného dětství a také z důvodu mého celkového vztahu k hudbě a k lidovým písním. Spousta lidových písní má chytlavou melodii, rytmus a obsah textu přiměřený a blízký dětem. Během mých praxí většina učitelů pracovala s umělými písněmi, které bylo podle nich snadnější propojit s probíraným tématem. Proto bych touto prací chtěla dokázat, že lidové písně mají daleko větší a širší využití.

Teoretická část práce je rozdělena do tří kapitol, které mají pomoci k pochopení tématu a dosažení stanovených cílů. V první kapitole je několika autory vysvětlen pojem Lidová píseň, její klasifikace, historický vývoj a sběratelství. Tato část je důležitá pro obecné seznámení s pojmem lidová píseň. Další kapitola pojednává o hudebním vývoji dítěte od prenatalního do předškolního období a hudební činnosti, které s vývojem úzce souvisí. V třetí kapitole je popsán nácvik nové písně a vztah dítěte s lidovou písní.

Praktická část obsahuje činnosti navázané na vybrané lidové písně. Každá lidová píseň je samostatně rozepsaná. Obsahuje stručnou charakteristiku a popis písně, průběh činnosti a reflexi. Aktivity jsou vytvořeny tak, aby vedly k naplnění cílů práce.

1 LIDOVÁ PÍSEŇ

1.1 VÝZNAM POJMU LIDOVÁ PÍSEŇ A JEJÍ DĚLENÍ

Na začátek je nutné zdůraznit, že termín *lidová píseň* nemá přímo jednotnou definici, autoři odborných publikací mají odlišný pohled na to, co tento pojem znamená. Existuje ale několik charakteristických znaků, na kterých se autoři většinou shodují a podle kterých se dá lidová píseň vymezit. Tato kapitola se zabývá různými pohledy na význam pojmu *lidová píseň*, klasifikací lidových písní a dále se věnuje jejich historii a sběratelství.

1.1.1 VÝZNAM POJMU LIDOVÁ PÍSEŇ

Cmíral (1957, s. 165) definuje lidovou píseň tak, že to je „*hudební i básnický výtvar lidu, v němž vznikla, a má vždy podstatné rysy hudebnosti národa, jemuž náleží.*“

Původně se však pro lidovou píseň používaly termíny „*národní a prstonárodní píseň*“, o kterých se zmiňuje ve své práci např.: Karel Jaromír Erben (1864), ten definuje národní píseň tak, že je to „*zpěv, z národů vůbec vyšlý i v jeho duchu, co do obsahu i do formy, složený.*“ (Erben, 1864, s. IX)

Pecháček (2010) uvádí, že tyto pojmy se později začaly využívat pro písně s vlasteneckým obsahem a byly nahrazeny termínem „*lidová píseň*“ v 70. letech 18. století. Jako první tento termín použil německý filozof a myslitel Johann Gottfried Herder¹.

Herder považoval lidovou píseň za „*spontánní, kolektivní, a tedy i anonymní, prastarý produkt národa.*“ (Tyllner, 1989, s. 29). Je tedy vidět, že Herder dával důraz na význam kultury a vnímal lidovou píseň jako autentický projev národa a jeho tradic.

Další možný pohled na lidovou píseň nabízí Jaroslav Hutka, který lidovou píseň popisuje jako píseň, kterou zná a zaspívá každý. Její autor se stává nepodstatný, jelikož se píseň šíří sama ústním podáním z generace na generaci. I když sám Hutka přiznává, že definovat lidovou píseň je obtížné, jelikož stále neexistuje žádné všeobecně platné vysvětlení tohoto pojmu (Hutka, 2002, in Bystrov, 2016).

V průběhu let se vymezení lidové písně hledalo a měnilo. Nyní je k dispozici zakotvený názor Tyllnera a Vejvody, kteří uvádějí několik znaků lidové písně. Patří mezi ně: „*kritéria jistého*

¹ Johann Gottfried Herder (1744–1803) byl německý myslitel, filozof, spisovatel a vědec. Podporoval sbírání lidových písní a dával důraz na pravdivost a krásu v lidové poezii. (Kvasil et al., 1985, s. 757)

stáří, ústního tradování, kolektivnosti, paměťové fixace, obrušování variačním procesem a převažující anonymity.“ (Tyllner a Vejvoda, 2019, s. 9). Za tvůrce české lidové písně nepovažují jen určitou sociální vrstvu, ale zahrnují do ní i různé typy písní – od tradičních venkovských skladeb až po písňové projevy městského obyvatelstva, dělnictva i autorské písně, které, přestože jsou vytvořeny jednotlivci, stále vykazují charakteristické znaky folklóru. Např. se věnují tématům, která jsou inspirována každodenním životem, tradicemi a hodnotami.

Často se lidová píseň vyznačuje jednoduchou melodií, text popisuje každodenní život, tradice, emoce a historii. „*V písni je zachycena a předávána moudrost minulých generací velmi přirozenou formou, případně nám prostředkuje sdělení současných tvůrců.*“ (Jurkovič, 2012, s. 47).

Pro správné vyjádření a pochopení lidové písně je důležité zmínit i pojem samotné *písně*. Herden a Kolář (1992) tento termín vysvětlují jako kratší skladbu zpívanou jednohlasně bez doprovodu, případně i s doprovodem. Většinou se začíná tvorbou textu. Následně se složí melodie, která se tomuto textu přizpůsobuje, aby vyjádřila emotivitu textu a podtrhla jeho význam.

Písně mohou mít různé žánry, mohou mít různé účely, mohou vyprávět příběhy, popisovat historii, vyjadřovat pocity. „*Písničky nám dávají vědět o kytkách, o stromech, o zvířatech, ale především o nás lidech, o našich radostech i trápeních.*“ (Jurkovič, 2012, s. 46)

1.1.2 KLASIFIKACE LIDOVÝCH PÍSNÍ

Lidové písně bývají děleny podle rozlišných kritérií do různých skupin. Lidové písně vznikaly v rozlišných historických obdobích a působily na ně společenské, sociální, hospodářské podmínky, které velmi ovlivňovaly jejich podobu. Lidové písně se měnily i z důvodu, že byly předávány ústně z generace na generaci a každá generace žila v jiných podmínkách, na jiném místě, a proto se i text a nápěv často měnil. Každý sběratel lidových písní si vytvořil vlastní systém v jejich třídění. Nejčastější bylo dělení podle obsahu nebo funkce písně.

Pajer (1989) udává, že základním hlediskem pro třídění lidových písní je hledisko *funkční*. Podle tohoto hlediska můžeme rozlišit několik okruhů příležitostí: rodinný život, lidská práce, společenský život s výročními obřady a zvuková kulisa. Toto dělení ukazuje, jak hudba proniká do různých událostí lidského života.

Lidové písně se daly dělit i podle prostředí, v němž vznikly, na písně taneční, obřadní, výpravné a náladové, tak je dělil např. Cmíral (1957). I toto dělení ukazuje různorodost lidové hudby. Některé lidové písně vznikaly cíleně pro obřadní události, jako je svatba, křest, pohřeb, jiné sloužily např. pro vyprávění příběhů.

Dalším způsobem je rozdělení na dva základní typy: typ *instrumentální* a typ *vokální*, které se liší v hudební i textové složce. Instrumentální typ byl rozšířen převážně v oblasti Čech a západní Moravy, zatímco na východní Moravě byl typický vokální typ. Charakteristickým rysem instrumentálního typu bylo používání převážně durové tóniny. Některé z těchto skladeb obsahují „zbytky nástrojové hry, dosud neproměněné ve zpěv.“ (Valový, 1969, s. 38) Dalším znakem je převaha třídobého rytmu, velmi oblíbený byl mazurkový, sousedský a kolečkový třídobý rytmus, což často dávalo těmto písním taneční charakter. Vokální typ písní naopak využívá durové i mollové tóniny a melodie i rytmus se přizpůsobuje textu (Valový, 1969).

Pecháček (2010) ještě dodává, že vokální typ je historicky daleko starší, jelikož východní oblasti byly daleko méně ovlivněné umělou hudbou. Nad počtem textů převažuje množství melodií, takže pro jeden text písně existuje více různých variant melodií.

Valový (1969) se poté více zaměřil na rozdělení lidových písní na písně obřadní, taneční, pracovní, lyrické, milostné, vojenské, protestní a epické.

Pecháček (2010) lidové písně dělil např. podle společenského života na taneční, svatební, pohřební, ukolébavky, pracovní, vánoční. A dle uplatnění dějových prvků rozlišoval písně na lyrické, lyricko-epické a epické.

Pro předškolní děti je možné využít většinu uvedených druhů lidových písní, ale nejspíše by bylo dobré vynechat písně pohřební, které zmiňoval pan Pecháček a také písně protestní zmíněné panem Valovým. Pochopení těchto skladeb bude pro děti předškolního věku ještě velmi složité, určitě by záleželo na dané písni a schopnosti učitele dítěti téma dostatečně vysvětlit. Naproti tomu existuje spousta druhů písní, které jsou pro děti použitelné či přímo určené. Např. Erben ve své práci *Prostonárodní české písně a říkadla*, věnoval celou část věku dětskému, kde uvádí ukolébavky, vánoční koledy a další.

1.2 HISTORIE A SBĚRATELSTVÍ LIDOVÉ PÍSNĚ

Hudba a zpěv člověka doprovází pravděpodobně už od počátku lidské existence. Člověk byl obklopen různými zvuky přírody, které se snažil napodobovat, protože se pomocí zvuků dalo dorozumět a vyjadřovat své emoce. Toto všechno se později projevilo i v písních, které si lidé zpívali při různých příležitostech.

V této části práce se věnuji stručnému vývoji lidové písně a poté jsem se zaměřila na sběratelství, sbírky a některé důležité osobnosti, které se sběratelstvím a zapisováním lidových písní zabývali.

Nejstarší památky nám dokládají, že „*hudba byla z počátku spojena s obřadem, magií a nejrůznějšími kulty.*“ (Tyllner, 1989, s. 100). To nám ukazuje, že hudba byla používána spíše jako prostředek magie a člověk pomocí hudby chtěl ovlivnit neznámé a „strašidelné“ prostředí, které ho obklopovalo. Až mnohem později se hudba stala projevem psychických a estetických zážitků.

Vznik lidových písní je spojen s barokním a klasicistním obdobím. Ale jak zmiňuje Jiří Sehnal v knize *Hudba v českých dějinách* (1989), je u nás informací o lidovém světském zpěvu velmi málo.

Lidové písně se často spojovaly s životem na venkově, kde si lidé zpívali k práci, při oslavách či v kostele. S kostelní hudbou velmi souvisely i školy na venkově, kam přijímali učitele hlavně na základě jeho hudebních zkušeností, aby dokázal připravit děti pro vystupování v kostele nebo v zámeckých kapelách (Fiala, 1980).

Při sběru lidových písní a snaze o jejich roztřídění vznikaly různé teorie o původu lidových písní. Valový (1969) zmiňuje, že prvotním hlediskem bylo *kritérium estetické*, se kterým přišel již dříve zmíněný Johann Gottfried Herder. Velmi brzy se přišlo na to, že tato metoda byla zcela nevědecká a velmi obecná, jelikož se za lidovou píseň poté dala považovat jakákoliv píseň, kterou bylo možné zpívat a byla melodicky i obsahově jednoduchá. Z této teorie se vyvinula teorie *produkční*, u které se badatelé zajímali již o hudební stránku písně a snažili se zachytit daný produkt určitého národa. Za lidovou píseň považovali takovou píseň, která vznikla spontánně, anonymně a za skladatele byl považován celý národ.

Později přišel Johann Wolfgang Goethe² a především po něm pak John Meier³ s *kritériem recepčním* Pecháček (2010). Toto kritérium upřednostňovali i další badatelé, např. Otakar Hostinský⁴, nebo Zdeněk Nejedlý⁵. Podle této teorie může být autor písně známý, ale píseň se musela v lidu rozšířit a dál se ústně předávat a měnit. Do lidových písní zahrnovali i písně *zlidovělé*.

Počátky zájmu o lidovou kulturu v českých zemích byly spojeny s Herderovým vlivem. Lidé začali písně shromažďovat a zaznamenávat. V prvních sbírkách se zaměřovali převážně jen na texty písní a nápěvy se v prvních sbírkách objevovaly zřídka.

Folklórem se zabýval i Josef Dobrovský⁶, ale ten se zaměřoval hlavně na jeho jazykovou a historickou hodnotu (Valový, 1969). Dobrovský byl zakladatelem disciplíny, která se věnuje jazyky, kulturou a literaturou slovanských národů. Lidová tvorba ho velmi zajímala z hlediska jazyka i myšlenek, které obsahuje.

Mezi největší sběratelské osobnosti patří František Ladislav Čelakovský⁷, který vydal třídílné dílo *Slovanské národní písně*. Podle Čelakovského měly být shromážděné texty lidových písní příkladem pro novodobou poezii, což byl jeho hlavní důvod k napsání tohoto díla a u výběru písní se zaměřoval i na mravnost a vlastenectví (Tyllner, 1989).

Velmi významným zdrojem lidových písní je dílo Karla Jaromíra Erbena⁸, který nejprve vydal tři svazky nazývané *Písně národní v Čechách* a následně *Prostonárodní české písně a říkadla*. Právě tato sbírka obsahovala přibližně 2200 textů, a proto je považována za základní dílo sběratelské činnosti lidových písní u nás (Tyllner, Vejvoda, 2019).

² Johann Wolfgang Goethe (1749–1832) byl významný německý básník, dramatik a spisovatel, který se díky J. G. Herderovi začal zajímat i o lidovou slovesnost. Mezi jeho nejznámější romány patří *Utrpení mladého Werthera* nebo *Faust*. (Kvasil et al., 1985, s. 624)

³ John Meier (1864–1953) byl německý folklorista, zabýval se německou lidovou písní, jeho hlavním dílem jsou *Německé lidové písně a jejich melodie*. (Říman et al., 1986, s. 164)

⁴ Otakar Hostinský (1847–1910) byl hudební vědec, sběratel lidových písní, zakladatel moderní české hudební vědy a estetiky. Vydal významné dílo pro lidovou píseň: *Česká světská píseň lidová* s 36 nápěvy světských písní. (Kvasil et al., 1985, s. 839)

⁵ Zdeněk Nejedlý (1878–1962) byl významný hudební historik, pedagog, estetik a vědec. Psal pro řadu vědeckých časopisů, věnoval se také zkoumání vývoje české hudby. (Smolka et al., 1983, s. 445)

⁶ Josef Dobrovský (1753–1829) byl český učenec, historik, významná osobnost národního obrození a zakladatel slavistiky, což je obor zabývající se slovanskou kulturou a jazykem. (Kvasil et al., 1985, s. 146)

⁷ František Ladislav Čelakovský (1799–1852) byl český básník a vědec. Věnoval se také studiu slovanské lidové slovesnosti, která ho inspirovala v jeho další tvorbě. (Kvasil et al., 1984, s. 768)

⁸ Karel Jaromír Erben (1811–1870) byl významný český básník a sběratel lidových písní. Kromě významných děl zmíněných v textu vydal např. sbírku *Kytice*, která je napsaná v duchu lidové tvorby. Jeho sbírky lidových písní jsou jedním ze základních pramenů lidové slovesnosti. (Smolka et al., 1983, s. 172)

Nejprve se tedy publikovaly převážně jen texty lidových písní, později se k nim začaly vydávat i notové zápisy a vznikalo spousta verzí jednotlivých nápěvů skladeb s klavírním doprovodem nebo vícehlasy.

Důležité je zmínit Jana Pavla Martinovského⁹, který byl spolupracovníkem Karla Jaromíra Erbena. Společně vytvořili *Nápěvy prostonárodních písní českých*, pro které složil Martinovský klavírní doprovody. Tato sbírka obsahuje 811 nápěvů a byla prvním dílem z dvoudílné sbírky, která je později doplněna (výše zmíněnou) sbírkou textů a v konečné podobě je nazývána *Prostonárodní české písně a říkadla* (Tyllner, Vejvoda, 2019).

Významnou osobností ve 20. století se stal Čeněk Holas¹⁰, který sbíral lidové písně a tance. Snažil se doplnit Erbenovu sbírku písní. Výsledkem bylo dílo *České národní písně a tance*, které shrnul do šestidílné sbírky (Pecháček, 2010).

Současně vznikalo mnoho sbírek se zaměřením na lidové písně z jednotlivých oblastí Čech a Moravy. Např. *Plzeňské písně* (Jaroslav Bradáč) nebo několikadílný *Chodský zpěvník* (Jindřich Jindřich) a mnoho dalších (Tyllner, Vejvoda, 2019).

Dnes jsou lidové písně interpretovány různými soubory zabývajícími se folklórem, folkovými písničkáři a kapelami (Žalman a spol., Plavci, Spiritual Kvintet). Mezi dalšími interprety těchto písní jsou kapely, které spojují prvky folklóru s jinými hudebními žánry, jako jsou Hradišťan a Čechomor, kteří se proslavili svým netradičním přístupem k lidovým melodiím.

Lidové písně jsou také součástí dětského repertoáru, který se často dědí z generace na generaci. Tyto písně jsou svým obsahem i melodií pro děti vhodné, proto jsou stále velmi využívány v hudebních činnostech i u dětí předškolního věku.

⁹ Jan Pavel Martinovský (1808–1873) byl český skladatel a znalec lidových písní. Významně přispěl i dílem *Nápěvy písní národních v Čechách*. (Kvasil et al., 1985, s. 401)

¹⁰ Čeněk Holas (1855–1939) byl český filolog a folklorista. Vydal dílo *České národní písně a tance*, která obsahuje asi 2000 písní hlavně z jihočeské oblasti, ve které K. J. Erben neshbíral. (Kvasil et al., 1983, s. 251)

2 HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE A HUDEBNÍ ČINNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

Předtím, než se budu zabývat rolí lidové písně v rozvoji dítěte, uvedu zkráceně jeho hudební vývoj a následně hudební činnosti, které jsou významným prostředkem pro podporu celkového vývoje dítěte. Tyto aktivity přispívají k rozvoji **hudebních schopností a dovedností**¹¹. Proto hudební vývoj úzce souvisí s různými hudebními činnostmi. Je důležité vytvářet prostředí, které děti motivuje k objevování a umožňuje mu utvářet kladný vztah k hudbě. Správná motivace je zvláště u malých dětí velmi důležitá. Souvisí s uspokojováním potřeb a napomáhá ke splnění daného úkolu.

2.1 HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE

Hudební vývoj je propojený s vývojem sluchu, motoriky, řeči i zraku. Všechny tyto části jsou předpokladem pro vykonávání hudebních aktivit a částečně se vyvíjí už v prenatálním období. Krátce proto shrnu i vývoj dítěte v období prenatálním, novorozeneckém, kojeneckém a batolecím.¹²

2.1.1 HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE DO 3 LET

Hudební vývoj dítěte začíná již v **prenatálním období**, tedy během těhotenství. Plod nemá zatím přímý kontakt s okolním světem, ale přesto má schopnost vnímat zvuky přes břišní stěnu. Vývoj středního ucha a souvisejících částí mozku je ukončen během 7. – 8. měsíce těhotenství a je ovlivňován různými zvukovými vlivy (Vágnerová a Lisá, 2022). Plod již dokáže rozlišovat některé výrazné frekvence a často na zvuk reaguje pohybem, velmi brzy dokáže rozlišit hlas matky nebo dalších blízkých osob.

Hned po narození se dítě projevuje hlasitým křikem, což je jeho vrozený reflex na změnu prostředí. Poloha hlasu je kolem a¹ a postupně se výškově diferencuje (Kodejška a Váňová, 1989).

¹¹**Hudební schopnosti** jsou psychické a fyzické předpoklady pro úspěšné provádění hudebních aktivit a jsou předpokladem vzniku příslušné dovednosti. Naopak **hudební dovednosti** jsou získané prostřednictvím cvičení a učení umožňující plynulé provádění hudebních činností a jejich rozvojem dochází zpětně k rozvoji hudebních schopností. (Sedlák a Váňová, 2013)

¹²**Věkové vymezení jednotlivých vývojových etap:**

- Prenatální období trvá od oplození vajíčka po narození dítěte.
- Novorozenecké období je první měsíc života dítěte.
- Kojenecké období je doba od jednoho měsíce do jednoho roku.
- Batolecí období je dlouhé od jednoho roku do tří let.
- Předškolní věk je období od tří do šesti až sedmi let. (Vágnerová a Lisá, 2022)

Novorozenci komunikují prostřednictvím křiku, kterým oznamují jejich stav a potřeby. Tento křik je rozmanitý a může mít různý význam, např. pocit hladu nebo bolesti (Vágnerová a Lisá, 2022). Novorozenci také rozlišují mezi různými zvuky. Na některé reagují, zatímco jiné ignorují nebo odmítají. Jejich schopnost rozlišovat i vysoké tóny, protože mají velký rozsah slyšení, se s věkem zmenšuje.

Přibližně již v druhém týdnu života reaguje dítě na silné zvuky pohybem. Vytváří se tedy tzv. *sluchová dominanta* a koncem druhého měsíce začíná vnímat také rozdílné tóny s většími intervaly. Všichni autoři se ale shodují, že se nedají uplatnit přesné věkové údaje, protože zvláště v tomto věku je vývoj u dětí velmi rozdílný (Sedlák, 1974).

Pro hudební rozvoj dítěte je také důležitý zpěv rodičů a sourozenců, na který reaguje daleko dříve než na jakoukoliv jinou vokální nebo instrumentální hudbu. Hlas matky a blízké rodiny slýchá plod už během těhotenství, proto jsou mu jejich hlasy po narození povědomé a může si je spojovat i s pocitem pohody a bezpečí. Jurkovič (2012) upozorňuje, že jakýkoliv zpěv matky, ať už matka zpívá intonačně správně nebo je její zpěv nesprávně intonující, je pro dítě velmi důležitý. Jednak pro rozvoj hudebních schopností, tak i pro hudební vnímání a jeho psychickou rovnováhu.

Dítě již ve věku šesti měsíců reaguje na ostře rytmizované melodie a podle funkční činnosti orgánů se smysl pro rytmus probouzí většinou velmi brzy. Později začíná na rytmus reagovat jednoduchými pohyby rukou či nohou, které se postupně rytmicky zpřesňují. „*Při prvních imitačních pokusech se obvykle nepodaří hned správně zachytit melodii, její rytmus však bývá zcela nepřerušovaný nebo jen nepatrně změněný.*“ (Sedlák, 1974, s. 84). Dítě se rádo zaměřuje na změny v dynamice, tempu, přízvuku a až později začíná vnímat i výšku tónu (Sedlák, 1974). Proto mají nejdříve děti rády rytmické písně a říkadla, která ještě navíc v pozdějším věku mohou propojit třeba s pohybem nebo hrou na tělo.

V **kojeneckém** věku začíná dítě vyhledávat směr a lokalizovat zdroj zvuku a otáčí za ním hlavu. Dítě si hraje s vlastním hlasem jako se zvukem, zkouší napodobovat slyšené projevy, experimentuje s ním a od křiku postupně přechází v broukání a žvatlání, které má velmi významnou roli v budoucím vývoji řeči. Dítě se tímto způsobem snaží záměrně napodobovat zvuky mateřského jazyka (Kodejška a Váňová, 1989).

V **batolecím** věku se výrazně rozvíjí řečové schopnosti. Během tohoto období dochází k rychlému rozšiřování slovní zásoby dítěte, která nejprve zůstává na pasivní úrovni. To znamená, že dítě slovům rozumí, ale ještě je aktivně nepoužívá. Jakmile se s nimi dostatečně obeznámí, začne je aktivně používat. Kodejška, Váňová (1989) v tomto období vývoje zdůrazňují tzv. *mluvozpěv*, kdy dítě nedokáže ještě přesně zachytit melodii a dochází k prolínání řeči a zpěvu. Děti používají melodičtější tón během mluvení nebo zdůrazňují některá slova. Tento jev obvykle mizí s postupným rozvojem jejich jazykových schopností.

U dítěte mezi prvním a druhým rokem života se vyskytují první pokusy o nápodobu zpěvu dětských písní a melodií. Hlasový rozsah batolete je individuální, záleží na hudebních podnětech v jeho nejbližším okolí, jeho vrozených dispozicích, ale obvykle se pohybuje přibližně v rozsahu velké tercie. V pokročilejším věku batolete, tedy okolo tří let a děti předškolního věku, je mnoho dětí schopno zpívat jednoduché písně relativně čistě a správně rytmicky. Časté je také improvizování jednoduchých písní, které zpívají např. své oblíbené hračky, kterou je tento spontánní zpěv vyvoláván (Sedlák, 1974).

2.1.2 HUDEBNÍ VÝVOJ DÍTĚTE OD 3 LET DO KONCE PŘEDŠKOLNÍHO OBDOBÍ

Děti v tomto období navštěvují MŠ, která jim má umožnit všeobecný rozvoj. Mateřská škola dětem poskytuje prostředí, ve kterém se mohou vzdělávat, rozvíjet sociální a emoční chování, kognitivní schopnosti i tvořivost. Připravuje je také na školu a doplňuje rodinnou výchovu. Při vstupu do MŠ se dítě zároveň stává součástí určité sociální skupiny, takže u něj dochází k výrazným sociálním a emočním změnám. Dítě se zapojuje do kolektivních činností, učí se spolupracovat a komunikovat s ostatními. Zároveň se účastní společných hudebních aktivit, které podporují rozvoj hudebních i nehudebních schopností.

V tomto vývojovém období dochází u dítěte také k výraznému biologickému zrání. Kodejška, Váňová (1989) poukazují také na to, že se dětem např. zvětšuje objem plic, utváří se hlasový orgán a roste hlasivkové svalstvo. Nicméně hlasové orgány se stále ještě vyvíjejí a hlasivky se chvějí převážně na kraji hlasové šterbiny. V důsledku toho je dětský hlas poměrně slabý, lehký a méně barevný než u dospělého. Učitelé musí brát v úvahu specifické vlastnosti dětského hlasu, aby se nepoškodil, a proto musí důrazně dodržovat hygienické zásady správného zpěvu. Pozor dávat hlavně na to, aby během zpěvu děti nekřičely, ale zpívaly.

Dochází také k rychlejšímu rozvoji funkcí sluchového analyzátoru, což umožňuje nejen rozvoj pěveckých dovedností, ale také se dokážou koncentrovat na poslech a porozumění vokální a přiměřené instrumentální hudbě odpovídající jejich věku. Děti od čtyř let také podle výzkumů dokážou rozlišit podle poslechu základní emoce, jako je radost, smutek nebo vztek (Sedlák a Váňová, 2013).

Rozsah dětského hlasu v předškolním věku je velmi různý, přičemž závisí na předpokladech jednotlivých dětí a na hudebních podnětech, které jsou jim poskytovány v rodinném prostředí a v MŠ. Hlasový rozsah předškolního dítěte se pohybuje od $d^1 - h^1$, děti ve věku 5 až 6 let mají rozsah hlasu obecně od $d^1 - c^2$, ale pravidelným zpěvem se tento rozsah dá podstatně rozšířit. Na základě hlasových možností dětí následně určujeme náročnost repertoáru. U předškolních dětí bychom však vždy měli přednostně dodržovat rozsah jednočárkované oktávy.

Dítě se zlepšuje také v orientaci v prostoru, v hrubé i jemné motorice, čím dál lépe dokáže manipulovat s různými předměty. Daleko lépe koordinuje své pohyby, dokáže je sladit s hudbou, kterou slyší. V tomto věku jsou díky fantazii a tvořivosti schopny vyjádřit charakter a emoce hudby prostřednictvím odpovídajících pohybů, přičemž často vytváří své vlastní improvizované taneční choreografie. S rozvíjející se motorikou vzniká možnost začít využívat základní jednoduché hudební nástroje, jako je např. tamburína, bubínky, dřívka a další Orffovy nástroje, které se v MŠ využívají nejvíce (Sedlák, 1974).

V předškolním věku dochází k výraznému rozvoji řečových schopností. Řeč a pěvecký projev se navzájem velmi ovlivňují, jelikož zpěv má dobrý vliv na vývoj mluvidel, rozšiřuje slovní zásobu a cvičí se díky němu i paměť, pozornost a představivost.

Už od batolecího věku se využívají různá rytmizovaná a melodizovaná říkadla a nejjednodušší lidové písně, jako je: Kočka leze dírou nebo píseň Skákal pes, v předškolním věku přidáváme složitější činnosti a písně.

2.2 HUDEBNÍ ČINNOSTI

Je velmi důležité začít s hudebními činnostmi již v nejmladším věku, jelikož hrají klíčovou roli ve výchově a vzdělávání předškolních dětí. Když pracujeme s dětmi, usilujeme o to, aby byly hudební aktivity propojeny i s nehudebními, což je pro jejich vývoj přirozenější. Zároveň by nemělo pod záminkou propojování docházet k povrchnímu pojetí hudebních

aktivit a k jejich zjednodušení např. pouze pasivním poslechem reprodukované hudby. Právě aktivní zpěv lidových písní podněcuje cit pro vnímání hudby. V této části práce popíšu základní hudební činnosti, kterým se s předškolními dětmi můžeme v MŠ věnovat.

2.2.1 ZPĚV

Pěvecké činnosti mají v mateřské škole nezastupitelnou roli, zvláště v této době, kdy se zpěv v rodinném prostředí vyskytuje stále méně. Lišková (2016) zdůrazňuje, že zejména v tomto věku je pro dítě zpěv matky a dalších členů rodiny klíčový a nenahraditelný, ale v důsledku měnících se zájmů rodičů se živý zpěv postupně vytrácí.

Pěvecké aktivity jsou u dětí často výsledkem imitace, kdy dítě napodobuje dospělého, jako u většiny činností v tomto věku a je obvykle doprovázen dalšími činnostmi, jako je hra na tělo, hra na Orffovy hudební nástroje či pohybem.

Zpěv je významný pro celkový rozvoj dítěte. „*Zpěv pomáhá ke správné výslovnosti a zároveň napomáhá dobré artikulaci.*“ (Kubecová, Pehelová, Slavíková, Růžičková, Váňová, 2017, s. 64) Zpěv tedy neslouží jen k zábavě, ale děti se během něho mohou seznámit s novými slovy, učí se vnímat melodii, rytmus. Prostřednictvím textu a melodie může dítě vyjádřit své emoce, zapojí se do skupiny a nenásilně tak rozšiřuje své sociální zkušenosti. Zpěv je důležitý prostředek i během rozumového vývoje dětí, kdy jeho prostřednictvím cvičí paměť, pozornost nebo třeba představivost.

Je důležité také zmínit zásady **hlasové hygieny**, která je potřebná k ochraně hlasových orgánů a udržení zdravého a kvalitního hlasového projevu. Mezi základní všeobecně známé zásady patří, že místnost, ve které se zpívá, by měla být dostatečně vyvětraná. Nezpíváme v prašném prostředí, v hluku ani venku za extrémního počasí. Mezi další hlasové zásady patří, že bychom neměli zpívat nachlazení nebo příliš unavení.

Lišková (2016) řadí k nejdůležitějším zásadám ještě šetrné zacházení s hlasivkami, aby děti nekřičely. Zpíváme v přirozené poloze pro děti, která je zmíněna v předchozí kapitole. Měli bychom zpívat přiměřenou dobu, klidně několikrát za den, ale s přestávkami.

Při zpěvu dáváme pozor i na správný postoj. „*Učitelka sice správný postoj sleduje, ale děti na něj záměrně neupozorňuje, aby nebyl jejich postoj a následně i vokální projev křečovitý. Spíše je vede vhodnou motivací nebo celkovým uvolněním a vlastním příkladem, příjemnou atmosférou.*“ (Kubecová, Pehelová, Slavíková, Růžičková, Váňová, 2017, s. 44). Dbáme na

správné a uvolněné dýchání, které je u většiny dětí přirozené. Ale můžeme s dětmi během dne, např. po nějaké pohybové hře, udělat dechová nebo relaxační cvičení a na dýchání se zaměřit, ale během pěveckých činností na to děti přímo neupozorňujeme.

2.2.2 INSTRUMENTÁLNÍ HRA

„Hrou na lehko ovladatelné nástroje podporujeme v dětech především hudební vnímání, smysl pro rytmus, podněcujeme jejich sluchový rozvoj.“ (Lišková, 2006, s. 100). Hra na nástroje pomáhá dětem lépe rozumět a vnímat hudební prvky, jako jsou *melodie*, *rytmus*, *tempo* nebo *dynamika*. Zároveň posiluje fantazii a tvořivost a samozřejmě přispívá k rozvoji jemné motoriky a schopnosti vyjádřit své pocity prostřednictvím hry na nástroj.

Ke hře lze využít i předměty, které se vyskytují běžně kolem nás, jako jsou plastová víčka, papír nebo třeba příbor (Králová, Kodejška, Strenáčiková, Kolodziejski, 2016). Dají se využít i přírodniny, jako klacíky, skořápky od ořechů, listy, kamínky a zkoumat s dětmi, jaké zvuky vydávají, nebo si můžeme nějaké nástroje sami vyrobit.

V mateřské škole se často pracuje s hudebními nástroji podle konceptu Carla Orffa¹³. Růžičková in Kubecová, Pehelová, Slavíková, Váňová (2017) zmiňuje, že jednou z hlavních myšlenek německého hudebního pedagoga Carla Orffa bylo vytvořit sadu jednoduchých hudebních nástrojů vhodných pro děti. Jsou to snadno ovladatelné nástroje a umožňují skupinové hraní. Mezi ně patří **nemelodické**, tak i **melodické nástroje**.

K nemelodickým (rytmickým) nástrojům patří např. bubínek, tamburína, triangel, rolničky nebo třeba hůlky. Můžeme je s dětmi využít při různých rytmických hrách, hře na ozvěnu, vytvoříme doprovod pro jednoduchou píseň či říkadlo, nebo děti necháme improvizovat. Z melodických nástrojů se v MŠ využívají např. zvonkohry, xylofony a metalofony, které se využívají méně než rytmické nástroje, ale můžeme díky nim poukázat na výšku a hloubku jednotlivých tónů.

„Doporučujeme rozvíjet melodiku i na pentatonickém základě, neboť z ní vycházejí melodie mnoha říkadel, rozpočítadel i písní a nedochází přitom k ostrým disonancím.“ (Kodejška, 2002, s. 46). **Pentatonika** se skládá z pěti tónů, kdy se ze stupnice (např. C dur) odstraní

¹³ Carl Orff (1895–1982) byl významný německý skladatel a dirigent. Proslavil se díky Orffově metodě, která kombinuje hudbu s pohybem. Ve svých dílech usiloval o jednoduchý projev, klade důraz na rytmus a jednoduchou harmonii. V roce 1961 založil Mozarteum institut, který byl později přejmenován na Orffův institut a stal se centrem moderních metod hudební výchovy. (Smolka et al., 1983, s. 475)

půltóny, v tomto případě jsou to tóny *f* a *h* a zůstane nám pouze *c*, *d*, *e*, *g*, *a*. To dává pentatonice charakteristický zvuk a často ladí s melodiemi jednoduchých říkadel, písni i rozpočítadel. Pentatonika umožňuje dětem improvizovat při doprovodu zpěvu, rozvíjí představivost a děti mohou jednoduše vytvářet vlastní melodie.

2.2.3 POSLECH HUDBY

Jak už bylo zmíněno v kapitole o hudebním vývoji dítěte, sluch se vyvíjí a aktivuje už v prenatálním období. Je důležité ho rozvíjet od úplného začátku, jelikož plod dokáže vnímat i přes břišní stěnu a rozlišovat např. některé výrazné frekvence zvuků, tím usnadňujeme i pozdější vývoj dítěte.

Lišková (2016) uvádí, že naším cílem je pracovat s dětmi na vytváření pozitivního vztahu k hudbě, podporovat jejich tvořivost a posilovat vnímání dětí prostřednictvím poslechových cvičení.

Poslech hudby podněcuje k různorodým aktivitám. Může inspirovat k vyjádření emocí z hudby prostřednictvím zpěvu, pohybu nebo slovně. Rozvíjí hudební gramotnost, schopnost vyjadřování svých myšlenek. Děti tímto způsobem rozvíjejí své schopnosti porozumění hudbě.

Při poslechových činnostech u nejmenších dětí musíme brát ohled na to, že se rychle unaví, nebo nevydrží u poslechu v klidu. Proto poslechové činnosti propojujeme s pohybem. Děti často na hudbu reagují prostřednictvím spontánního pohybového vyjádření. Tento jev se označuje jako "*spontánní aktivní sluchově motorický ráz*." A tento spontánní pohyb vyvolaný poslechem podporuje tedy nejen vnímání hudby, ale rozvíjí i motorické dovednosti (Zezula, Janovská, Kurková, Budík, 1987).

Klíčové je připravit podnětné prostředí, aby měly děti možnost zkoumat různé zvuky, seznamovat se s nástroji, dětskou i klasickou hudbou. Oblíbenými podněty u nejmenších dětí jsou zvuky přírody, zahrnuje se tam i rozpoznávání zvuků zvířat nebo zpěv ptáků. Prostřednictvím sluchových cvičení se děti učí rozlišovat mezi různými zvuky a tóny, současně jsou vedeny k soustředěnému vnímání.

V MŠ se často využívají různé hry k podpoře rozvoje hudebního vnímání. Např. hra, při níž jedno dítě zavře oči, učitelka ukáže na jiné dítě, které pozdraví prvního. Poté první dítě musí identifikovat jméno dítěte, které ho pozdravilo. Tato a podobné hry se zařazují i pro

seznamování a utužování vztahů mezi dětmi. Další oblíbené hry zahrnují rozpoznávání jednoduchých melodií písní, zvuky zvířat, zvuky hudebních nástrojů a mnoho dalších.

Králová, Kodejška, Strenáčiková, Kolodziejski (2016) zmiňují, že pokud je prostředí dostatečně hudebně podnětné, mají děti možnost v pozdějším věku poslouchat i drobné instrumentální přednesové skladby. Zvláště přitažlivá je pro ně však živá hudba, a to zejména v případě, kdy jim hraje učitelka.

Můžeme nechat děti vyzkoušet hru na nástroj, pozvat nějakého hudebníka či se zúčastnit koncertu, který bude programem upravený pro předškolní věk, a to vše budí u dítěte zájem o hudbu.

Při poslechu hudby s nejmladšími dětmi je vhodné stručně jim přiblížit obsah, aby pro ně byl srozumitelnější. Naopak u starších by se měl dát prostor pro jejich vlastní zhodnocení, o čem by skladba mohla být, a následně vést s nimi o ukázce rozhovor (Kodejška, 2002). Tím se podporuje nejen jejich hudební vnímání, ale utváří se také hudební paměť, představivost a rozvíjí se schopnost kritického myšlení.

2.2.4 HUDEBNĚ-POHYBOVÉ ČINNOSTI

Hudebně-pohybová výchova spojuje dva důležité elementy, které jsou důležité k celkovému rozvoji dítěte. „*Je založena na jednotě hudby a pohybu, zlepšuje pohybovou koordinaci a přispívá k ladnosti a ušlechtilosti pohybu.*“ (Králová, Kodejška, Strenáčiková, Kolodziejski, 2016, s. 61). Děti poslouchají hudbu a zároveň reagují pohybem, vytváří tak celistvý zážitek. Má pozitivní vliv na fyzické i psychické zdraví a zahrnuje hru na tělo, hry se zpěvem a různé tance.

Abychom mohli hudbu pohybově vyjádřit, musíme děti už od útlého věku vést k pohybu. Je důležité, aby si co nejdříve osvojily základní pohyby, jako je chůze, běh, skok, které můžeme prostřednictvím hudebně-pohybových aktivit procvičovat a zlepšovat. Také je důležité současně rozvíjet prvky prostorové orientace.

Pro rozvoj prostorové orientace je výhodné využít i hry na tělo, díky kterým se dítě může také seznámit s termíny jako nad, pod, vedle (Lišková, 2006).

Hra na tělo přispívá k posílení prostorové orientace, jemné motoriky, pozornosti nebo paměti. K rozvoji těchto schopností využíváme např. tleskání, poskoky, podupy nebo poklepávání prstů jedné ruky do dlaně druhé.

Mezi základní hudebně-pohybové činnosti se zahrnují také lidové a dětské taneční hry, díky kterým se děti seznamují s lidovými písněmi a učí se základní taneční prvky a kroky. Lišková (2006) řadí mezi nejznámější lidové taneční hry: Kolo, kolo mlýnský, Zlatá brána, Čížečku, čížečku, Zajíček ve své jamce. Děti se u těchto písní učí zpívat i pohybovat zároveň, protože melodie a doprovodný pohyb je jednoduchý a vhodný i pro nejmenší děti.

Jenčková (2002) uvádí, že lidové a dětské písně nabízí širokou škálu možností, jak je využít a často obsahují prvky, které podporují pohyb nebo interakci s hudbou. Pohybové prvky spojené s písněmi pomáhají dětem vyjádřit své emoce a prožitky, což má pozitivní vliv na jejich celkový hudební vývoj.

V období mezi 5. a 6. rokem je dítě schopno prostřednictvím různorodých pohybů vyjádřit základní hudebně výrazové prostředky, jako jsou *kontrastní situace*: rychlá/pomalá píseň, vysoký/nízký tón, hra písně slabě/silně (Kodejška, 2002).

Dochází k přesnější reakci na změnu charakteru hudby, kde dokáže pohybem reagovat třeba na změnu tempa nebo hlasitosti. Např. při změně tempa, kdy děti na začátku běhají, učitelka začne hrát na nástroj pomaleji a děti upraví svůj pohyb na chůzi. Další možností je i variace hudebních nástrojů, na které děti při změně reagují jiným pohybem. Kromě toho je dítě schopno reagovat pohybem i na slova, věty, říkadla, básně a písně.

Důležitá je i pohybová improvizace, která spočívá v podpoře citlivějšího hudebního vnímání a rozvoji představivosti a fantazie (Lišková, 2006). V úvodní fázi improvizace děti vedeme k vyjádření emocí, např. při vyjádření veselé nebo smutné písně. Následně můžeme používat pomůcky, jako jsou šátky, stuhy a provázky. Improvizace není pouze o vyjádření rytmu nebo tempa, ale stává se skutečným prožitkem, kde pohyb a hudba společně tvoří jedinečný zážitek.

Všechny tyto činnosti se aktivně podílí na rozvoji dítěte, navzájem se doplňují a přesahují i do dalších vzdělávacích oblastí. Jsou klíčovým prvkem v dětském vzdělávání, podporují rozvoj kreativity, motoriky a samozřejmě hudebních schopností a dovedností. Během hudebních činností dochází u dítěte i k sociálnímu a emocionálnímu rozvoji, který je také velmi důležitý a nesmíme ho v tomto věku opomíjet.

3 NÁCVIK NOVÉ PÍSNĚ, LIDOVÁ PÍSEŇ A DÍTĚ

Tato kapitola je důležitou součástí této práce, jelikož příprava a nácvik písně je součástí téměř každé hudební aktivity. Navazuje přímo na předchozí kapitolu o hudebních činnostech, které ukazují význam hudby pro celkový rozvoj dítěte. Právě prostřednictvím nácviku nových písní mají děti možnost se aktivně zapojit, rozvíjejí své hudební schopnosti a dovednosti. Mají možnost objevovat nové melodie a texty. V této kapitole se věnují přípravě učitele, který musí být schopen vybrat vhodnou píseň, správně děti motivovat a připravit je na zpěv. Dále pak stručně popisují, jak postupovat při samotném nácviku písně. Součástí této kapitoly je také popsání vztahu lidové písně a dítěte předškolního věku, v této části popisují, proč je dobré lidové písně s dětmi využívat, jejich plusy i mínusy.

3.1 NÁCVIK NOVÉ PÍSNĚ

Před samotným nácvikem písně je klíčové pečlivě vybrat vhodnou píseň, která by měla vycházet z probíraného tématu, ale bohužel tímto propojením na „téma“ často práce s písní končí. Správně je zapotřebí zvolit píseň v souladu s pěveckými možnostmi dětí, které jsou ovlivněné následujícími podmínkami.

Při výběru písně by se měla učitelka řídit podle přiměřeného rozsahu tónů pro děti, složitostí písně, hudební formou a obsahem písně, ten by měl být dětem blízký a přiměřený jejich rozumovým schopnostem (Lišková, 2006).

Zvolená píseň by tedy měla být pro děti přitažlivá a vycházet z jejich zájmů, to napomáhá zvýšit jejich motivaci a chuť zapojit se do činnosti. Proto je vhodné vybírat písně s motivy, které jsou dětem blízké, např.: zvířata, tradice, pohádky a další. Vhodné jsou tedy zejména lidové a dětské písně, které jsou přímo určeny pro tuto věkovou skupinu.

Lišková (2006) ve své práci také uvádí kompletní postup při výběru písně. Musíme zvolit vhodnou tóninu, během které nesmíme opustit **rozsah** jednočárkované oktávy, pokud možno bez tónu c¹. Zvolíme doprovodný nástroj a následně se věnujeme přípravě na samotný nácvik písně. Ten zahrnuje výběr obtížnějších míst, stanovení míst pro nádechy, zaznamenání slov, které bude potřeba dětem vysvětlit.

Před zpěvem bychom měli zařadit hru nebo cviky na uvolnění těla, kvůli správnému držení těla a krátké rozezpívání k přípravě hlasového orgánu. K **rozezpívání** můžeme využít části známých jednoduchých písní, nebo napodobujeme zvuky zvířat a jiných předmětů.

V průběhu samotného nácviku písně postupujeme systematicky. Na počátku nácviku musíme vzbudit u dětí zájem o písničku. Jurkovič (2012) zdůrazňuje, že největší motivací pro děti je samotná učitelka, která si hudbu a zpěv užívá a děti ve zpěvu podporuje.

Píseň dětem vždy nejprve předvedeme. Pokud je obsah složitější nebo obsahuje neznámá slova, vše s dětmi nejprve probereme. Nácvik můžeme provádět vsedě i ve stoje, ale dbáme na správné držení těla. Pokud v písni objevíme obtížnou část (velký skok v melodii, změna rytmu), nejprve s dětmi zkusíme tuto část samostatně a poté se píseň naučíme celou.

Děti se novou píseň učí především nápodobou, což znamená, že se k našemu zpěvu postupně přidávají. Proto je důležitým prvkem pro úspěšný vývoj dětského hlasu i kvalita pěveckého projevu učitelky, která je pro děti neustálým vzorem.

Chyba spočívá v tom, když učíme děti text písně odděleně od melodie. Text totiž pomáhá dětem při zapamatování melodie. „*Text a nápěv tvoří skutečně jednotu, zatímco izolovaně předříkaný text má jiný rytmus a bez nápěvu se dostává do jiných souvislostí.*“ (Jurkovič, 2012, s. 62).

Poté co si děti dostatečně osvojí píseň, můžeme připojit další činnosti. Píseň můžeme doprovodit hrou na Orffovy nástroje, hrou na tělo nebo různými pohybovými prvky, které můžeme někdy začlenit i do samotného nácviku písně, pokud usnadňuje dětem její zapamatování.

Jurkovič (2012) dodává, že bychom se měli k nacvičené písni vracet i během následujících dní. S dětmi bychom měli pravidelně zpívat všechny již zpívané písně. Pravidelným opakováním si děti utvrzují naučené písně a postupně je zpívají s větším porozuměním obsahu i hudebním prvkům.

3.2 LIDOVÁ PÍSEŇ A DÍTĚ

Lidové písně jsou u dětí stále velmi oblíbené. Tichá (2005) zmiňuje, že často obsahují jednoduché melodie a texty, což usnadňuje jejich zapamatování a dělá je tak přístupné i pro malé děti. Děti mohou během zpěvu tleskat, hrát na hudební nástroje, tančit nebo provádět různé pohybové aktivity, což zvyšuje jejich zapojení do skupiny.

Hraním a zpíváním si mohou děti nevědomky zlepšovat své jazykové, hudební a koordinační schopnosti. To, jak efektivně budou tyto schopnosti rozvíjeny, záleží na přístupu učitelky

a na tom, jak píseň využije. Aktivní účast ve zpěvu přispívá k rozvoji jazyka dětí a rozšiřuje jejich slovní zásobu.

„Domnívám se, že na počátku hudební výchovy dětí by měla stát především lidová píseň pro svou elementární sílu a poezii spojenou s přírodou.“ (Jurkovič, 2012, s. 25) Pro děti je to způsob, jak se seznamovat s vlastní kulturou a tradicemi prostřednictvím písní, což je pro ně přirozený způsob, jak zjišťovat nové informace.

Samozřejmě přispívají také k rozvoji hudebnosti dítěte. Děti se učí rozpoznávat melodie, rytmus a mohou se aktivně zapojit do hudebních aktivit. Často lidové písně vyjadřují různé emoce a příběhy, což umožňuje dětem vyjádřit své vlastní pocity skrze hudbu.

Nicméně je důležité si být vědom i úskalí lidových písní. Některé lidové písně mohou obsahovat zastaralý jazyk. Při práci s lidovou písní je třeba zajistit, aby byl jazyk přizpůsoben dětskému myšlení a neznámá a zastaralá slova dětem vysvětlit, aby celému textu dokázaly porozumět. Také musíme brát ohled na to, že téma a text některých starých písní může být pro děti nepochopitelný a nesrozumitelný, protože si pod textem nedokážou nic představit. A pokud s lidovými písněmi chceme navázat na určité velmi konkrétní téma probírané v MŠ, může být problém najít píseň odpovídající tématu. I přesto jsou po určitém výběru tyto písně platnou součástí repertoáru díky své jednoduché formě, předvídatelnosti melodie a elementárnímu rytmu.

Je důležité tedy zmínit i *píseň umělou*. Ta na rozdíl od lidové písně, má vždy známého autora a k jejímu předávání dochází i jiným způsobem než ústně. Texty jsou zaměřené na aktuální témata, reálná i fantazijní, což může přispět k jejich využití. Jsou většinou melodií i textem psané cíleně pro určitou skupinu lidí. Umělých písní je velké množství a stále vznikají nové.

Různé typy písní mají své výhody i nevýhody a je jen na učiteli, aby věděl, co chce dětem předat a sám to dobře ovládal. Měl by vybírat vhodné písně, které s podporou her nebo motivace podnítky zájem dětí o zpěv. Dětské lidové písně mají výhodu v tom, že mají optimální rozsah pro dětský hlas, jsou chytlavé, jednoduché na zapamatování a spousta z nich je mezi lidmi stále rozšířena a předává se z generace na generaci.

3.3 SHRNU TÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

V teoretické části je popsán pojem lidové písně, jehož význam si autoři vysvětlují různými způsoby. Většinou se shodují, jak z práce vyplývá, na dvou základních prvcích, které má splňovat – je to anonymita a dědičnost z generace na generaci. Dále je zmíněn její vývoj a sběratelství v průběhu historie. Tato část je důležitá pro obecné seznámení s pojmem lidová píseň.

Druhá kapitola se věnuje hudebnímu vývoji dítěte, které začíná už v prenatálním období a následně se rozvíjí a vylepšuje. Je důležité tento rozvoj podporovat a zařazovat vhodné činnosti. Proto je kapitola propojena s hudebními činnostmi, které jsou vybírány v závislosti na věku dítěte. Tato kapitola je zařazena z důvodu pochopení věkových zvláštností dítěte a jaké činnosti je vhodné zařazovat.

Třetí kapitola je zaměřena na nácvik nové písně. Správný nácvik je potřebný při každé činnosti spojené se zpěvem. Je důležité píseň správně vybrat, zda je vhodná pro danou věkovou skupinu, pro konkrétní děti a předem musíme vědět, jak s písní pracovat, na co se zaměřit, na co si dávat pozor. V této kapitole je zmíněn i vztah mezi lidovou písní a dítětem, protože je práce zaměřena přímo na práci s předškolními dětmi. Tato část práce popisuje důvody, proč je dobré lidové písně v MŠ využívat, jaké jsou jejich výhody, ale i nevýhody.

Teoretická část má za úkol vysvětlit, jak efektivně pracovat s lidovou písní u dětí předškolního věku. Zaměřuje se na způsoby práce s lidovou písní, jakým způsobem činnosti upravit. Následně jsou tyto poznatky využity při plánování a realizaci praktické části.

Praktická část se zaměřuje na využití lidových písní ve vzdělávání předškolních dětí. Cílem je vytvořit soubor aktivit, které je možné využít při práci s předškolními dětmi. Slouží jako ukázka, že prostřednictvím těchto písní je možné podporovat celkový rozvoj dětí v oblasti jazykových, hudebních, motorických schopností a dovedností i tvořivosti.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Tato část práce je věnována uplatnění lidové písně v předškolním vzdělávání. Hlavním cílem praktické části je vytvořit soubor různorodých, všestranně rozvíjejících aktivit, které navazují na dětské lidové písně a prohloubit u dětí znalost lidových písní. Realizace cíle spočívá v přípravě převážně hudebních, ale i nehudebních činností, které budou propojené s vybranými lidovými písněmi. K hlavnímu cíli jsou vytvořené dílčí cíle ke každé aktivitě, jejich dosažení budou zhodnocena vždy v reflexi dané aktivity. V přílohách jsou uvedeny i notové zápisy písní, tudíž práce může sloužit i jako zásobník lidových písní do mateřské školy.

Lidové písně a aktivity na ně navazující byly realizovány ve třídě předškoláků v mateřské škole v Plzni v rámci měsíčních praxí. Nikoliv izolovaně, aktivity byly zapojovány do probíraného tématu a staly se jeho nedílnou součástí. Některé aktivity probíhaly s celou třídou, jiné skupinově. Některé v rámci řízené činnosti, jiné během volné hry, kdy se k činnosti děti mohly připojit dobrovolně.

Třída je věkově homogenní, navštěvují ji děti ve věku od 5 do 7 let před zahájením školní docházky. Název integrovaného bloku byl: „Krtečkovy podzimní příhody“. Během praxí jsme probírali témata zaměřená na podzimní období a začátek zimy. Konkrétní témata, která byla do bloku zahrnuta, byl svátek svatého Martina a následně téma Papíroví draci, které si děti zvolily samy. Lidové písně byly vybírány tak, aby alespoň částečně odpovídaly tématu a mohly děti motivovat k dalším činnostem. Písně ale nebyly vybírány jen na základě tematické příbuznosti, každá píseň a navazující aktivita má své hudební opodstatnění a pomáhá k všestrannému rozvoji dítěte.

4.1 TÉMA: SVÁTEK SVATÉHO MARTINA

Téma svatého Martina je v MŠ velmi častým tématem. Často se v tomto období chystají na besídku právě na oslavu tohoto svátku. Všechny písně, které paní učitelky vybraly na besídku byly autorské. Rozhodla jsem se tedy vybrat několik písní, které mohu na toto téma navázat, ale zároveň mohou dítě seznámit s různými tradicemi, historií a povoláními. Ke každé písni jsem vymyslela aktivitu, která pomůže dítěti v jeho celkovém rozvoji. Tím chci ukázat, že lidová píseň má stejně velké (někdy i větší) využití, jako píseň umělá. Jako motivaci jsem využila povídání o příběhu svatého Martina.

4.1.1 TLUČE BUBENÍČEK (POHYBOVÁ HRA)

Tabulka 1: Tluče bubeníček (zdroj: vlastní)

Tluče bubeníček	
Lokace	Česká – autor: Vinařický
Tónina	F dur
Rozsah	Osm tónů
Tónový prostor	$c^1 - c^2$
Obtížné místo	Velký skok: malá septima ($c^1 - b^1$), celkový rozsah písně

Cíl činnosti: Děti reagují na změny v hudbě na zadané pokyny a rozvíjí se u nich základní pohybové dovednosti.

Příprava, výběr písně: Tato píseň se řadí mezi zlidovělé. Původní text a melodii napsal Alois Vinařický (Hra na Vojáky¹⁴), ale píseň se pro svou oblíbenost začala považovat za lidovou. Píseň je v rozsahu osmi tónů, což je pro předškolní děti hraniční rozsah. Jelikož ji zařazuji hned první den své praxe a nevím, jak na tom pěvecky děti jsou, nechám tuto píseň hlavně jako motivační. Pustím její záznam z reproduktoru, jako hudební podklad a zařadím ji jako pohybovou aktivitu na zahřátí při řízené činnosti. Píseň má chytlavý rytmus vhodný pro pochod. Při písničce budou děti pochodovat po místnosti. Když hudbu vypnu, děti se musí zastavit jako sochy. Následně dám pokyn, jakým způsobem se mají dál pohybovat,

¹⁴ Alois Vinařický byl český spisovatel a básník. Jako první záměrně tvořil pro děti. Píseň Tluče Bubeníček se nejprve objevila pod názvem Hra na vojáky v knize Drobné verše z roku 1887. (Vinařický, 1887)

např.: cval stranou, poskoky, chůze po čtyřech. Tato činnost je zaměřená na „reakci na zvukový signál“. Připravím si nahrávku písně a reproduktor. Jako motivaci k aktivitě využiji povídání o svatém Martinovi a samozřejmě, že i samotná píseň „Tluče bubeníček“ je pro pohybovou aktivitu motivací.

Průběh činnosti: Činnost jsem zahájila otázkou, jestli ví, kdo bude mít tento týden svátek? Následně jsme si povídali o příběhu svatého Martina, který se jako mladý stal vojákem, to byla motivace pro prvních pár dní. Povídali jsme si, co vše musí voják umět. Následovala rozcvička pro vojáky. Vysvětlili jsme si pravidla aktivity– když hraje hudba, děti se pohybují zadaným způsobem, jakmile se hudba zastaví, musí zůstat stát jako sochy. Pustila jsem píseň „Tluče bubeníček“ nazpívanou dětským sborem¹⁵. Děti pochodovaly do rytmu po prostoru třídy. Píseň jsem pouštěla několikrát dokola, průběžně ji zastavovala a nechala i děti samotné vymýšlet, jakým způsobem se mohou pohybovat. Poté jsme v kroužku udělali krátkou rozcvičku a relaxaci, kdy děti ležely na zádech a já jim píseň zahrála znovu na klávesy, ve velmi pomalém tempu na uklidnění.

Reflexe: Tato aktivita děti bavila. Velmi dobře reagovaly na změnu v hudbě, kdy jsem píseň zastavila a moc je bavilo vymýšlet různé způsoby, jak se pohybovat. Z toho jsem vyhodnotila, že cíl byl splněn. Vymyslely např. běh po špičkách, skákání na jedné noze nebo plazení po břiše, což bylo obtížnější, kvůli koberci na zemi, ale to dětem vůbec nevadilo a bavilo je to asi ze všeho nejvíce. Na vojáky jsme v průběhu týdne hráli ještě jednou v tělocvičně, kdy si děti aktivitu samy vyžádaly.

4.1.2 JÁ MÁM KONĚ (ZPĚV, VÝROBA A STARÁNÍ O KONĚ)

Tabulka 2: Já mám koně (zdroj: vlastní)

Já mám koně	
Lokace	česká
Tónina	F dur
Rozsah	Osm tónů
Tónový prostor	c ¹ –c ²
Obtížné místo	Prostřední část písně

¹⁵https://www.youtube.com/watch?v=9jIQi6w_msA

Cíl činnosti: Děti se seznámí s novou lidovou písní. Vystřihnou hlavu koně, provlečou provázky a ve skupinách postaví stáj.

Příprava, výběr písně: Píseň jsem nechala v tónině F dur, protože tak byla většina písně v přirozené poloze pro dětský hlas, ale píseň je od c¹ do c², což už by nemělo být. Jelikož tuto píseň zařazuji až po několika dnech, kdy jsem mezitím slyšela děti zpívat píseň, které si připravovaly na besídku, zjistila jsem, že velká část z dětí je po rozezpívání schopná zazpívat i tón c², chtěla bych s nimi tuto píseň zkusit. Ale kvůli tomu, že píseň obsahuje i tón c¹, rozhodla jsem se, že melodii písně upravím, aby se tento tón v melodii nevyskytoval a děti tak nesklouzávaly „k bručení“ a neničily si hlasivky. Už během minulých písní jsem si vybrala několik dětí, které mají větší pěvecký rozsah. Některé dívky chodí i na pěvecký kroužek, proto píseň rozdělím na více částí a děti rozdělím do skupin, aby každá skupina zpívala část písně (Příloha 1). Pokud bude nějaké dítě nachlazené, dám mu rytmický nástroj, aby se mohlo do aktivity zapojit také, ale bez zpěvu.

Nejprve se rozezpíváme na několika lehkých cvičeních, např. ku-ku, ku-ku, nebo mí-jau, díky kterým se dětem přirozeně „usadí“ hlas. Zopakujeme píseň na besídku, na které se také ještě trochu rozezpíváme. Prvotní nácvik po částech budeme dělat všichni společně a budeme si melodii ukazovat i rukou, aby to dětem pomohlo si melodii lépe představit, jestli stoupá nebo klesá. Po nácviku písně děti rozdělím do dvou skupin, první skupina bude zpívat první část písně, která je v nižší poloze, druhá skupina se „zkušenějšími zpěváky“ bude zpívat prostřední část, která je melodicky složitější a vyskytuje se v ní právě i tón c², poslední část, budou zpívat všechny děti dohromady. Píseň využiji i jako motivaci pro navazující aktivity, kdy část dětí bude vyrábět z papíru hlavu koně. Tady je cílem rozvoj jemné motoriky, aby dokázaly hlavu vystřihnout, provléknout provázky dírkami na hřívu a udělat na nich uzlík. Druhá část dětí bude ve skupinách z jakéhokoliv materiálu stavět ohradu pro koně, kterou následně popíší, tady je cílem spolupráce a rozvoj řečových dovedností. (Příloha 2) Pro jednotlivé činnosti si připravím: klávesy, noty, šablona koně, tvrdé papíry, provázky, nůžky, tužky, stavebnice. Motivací bude další část povídání o svatém Martinovi, která je zaměřená na jeho koně.

Průběh činnosti: Na začátku řízené činnosti jsme si zopakovali, co už děti ví z předešlých dnů o svatém Martinovi a jeho koni. Povídali jsme si o tom, co vše koně potřebují, kde žijí, čím se živí. Nakonec jsem před hudební činnost zařadila ještě krátké dechové, fonační

a artikulační cvičení motivované koněm (jak odfrkuje, žvýká, řehtá), což děti velmi bavilo. U rozezpívání jsem zjistila, že asi 3 děti mají celkem velký kašel, proto s námi udělaly asi 3 cvičení a pak si je vzala stranou jedna z učitelek, protože pro ně měla připravenou ještě jinou práci. Nácvik písničky proběhl rychle, bez větších problémů, dost dětí písničky znalo, což pomohlo i plynulosti nácviku, že se ostatní děti měly o koho „opřít“ a písničky vyzpívalo daleko více dětí, než jsem si původně myslela. Menší problém byl s tím, že ty děti, které písničky znaly, tak namítaly, že jí znají jinak, ale neměly problém se melodií přeučit. Poté jsem děti rozdělila do dvou skupin a ukazovala jsem, jaká skupina kdy zpívá. Nejprve jsme zkoušeli v pomalejším tempu a na klávesy jsem hrála jen melodii. Několikrát jsme písničky zopakovali a děti velmi rychle pochopily, kdy mají zpívat. Poté jsme jednou zkusili písničky v rychlejším tempu a dodala jsem i akordy. Tvorba hlavy koní šla dětem velmi dobře, některé děti mají lehké problémy se střiháním, protože příliš pospíchají. Provlékání provázků a děláním uzlíků nebyl problém, poté dokreslily koni i obličej. Stavba ohrady byla velmi zajímavá. Děti našly velmi mnoho různých stavebnic, které můžou použít, byly velmi kreativní. Hodnocení probíhalo až po skončení celé řízené činnosti pomocí hodnotícího semaforu.

Reflexe: Tyto aktivity děti velmi bavily. Rozezpívání šlo dětem dobře, velká část dětí je dobře muzikální a má velmi dobrý hlasový rozsah. Písničky se jim líbila, zpívali jsme ji během praxí ještě několikrát. Děti se písničky naučily velmi rychle, pochopily, kdy má kdo zpívat a tím byl hlavní cíl pěvecké činnosti splněn. Spoustě dětí se rozšířil i repertoár lidových písniček, protože písničky dříve neznaly. Písnička pak byla pro děti skvělou motivací pro další činnosti. S jemnou motorikou většina dětí nemá problém, několik dětí potřebuje zpomalit a být přesnější, ale všem dětem se hlava koně povedla vystřihnout a dodělat mu z provázků hřívu. Nejvíce však všechny podle společného hodnocení bavilo stavění stáje. Děti skvěle spolupracovaly a dokázaly vytvořit propracované stáje a skvěle o tom vyprávět. Hodnocení pomocí semaforu děti dělaly poprvé, ale velmi rychle systém pochopily a veškeré činnosti splnily očekávání.

4.1.3 BUDE ZIMA (ZPĚV, KRESBA OBRÁZKU)

Tabulka 3: Bude zima (zdroj: vlastní)

Bude zima	
Lokace	moravská
Tónina	G dur
Rozsah	Sedm tónů
Tónový prostor	d ¹ -c ²
Obtížné místo	Možnost neznámého slova: hruda

Cíl činnosti: Děti se seznámí s novou lidovou písní, rozvoj tvořivosti – nakreslí, co si představí, když píseň slyší.

Příprava, výběr písně: Píseň jsem nechala v tónině G dur. Děti jsou zvyklé zpívat často a po rozezpívání nemají problém tón c² vyzpívat. Melodie je chytlavá a jednoduchá, myslím, že se ji naučí rychle. Píseň se k tématu hodí, jelikož si budeme s dětmi povídat o tom, jak Martin přicházel se sněhem a začínala zima, takže se i všechna zvířata musela schovat. Tam navážu na píseň. „Jedno ze zvířátek nám v písničce samo poví, kam se na zimu chodí schovávat.“ Rozezpívání bude na úryvek této písně, kterou několikrát transponuji po půltónu nahoru a dolů. Nácvik udělám hromadný s celou třídou, píseň jim nejprve celou sama zazpívám a následně se ji budeme po kouscích společně učit. Po nácviku písně dětem položím pár otázek týkající se textu písně, o čem píseň je a co si k ní a k tématu prvního sněhu představí. Nechám, aby se děti pohodlně usadily, zavřely oči a představovaly si cokoli, co se týká tématu a potichu jim k tomu budu hrát melodii této písně. Tím s dětmi udělám i krátkou relaxaci. Poté si budeme povídat, co všechno si k zimě vybaví a následně je vyzvu, aby své představy nakreslily. K této aktivitě si nachystám klávesy, noty (Příloha 3), papíry a pastelky.

Průběh činnosti: Děti při povídání o příchodu sněhu vymyslely spoustu zvířat, které se ukládají k zimnímu spánku a také vyprávěly, jak např. chodí s rodiči dávat potravu do krmelců nebo krmítek pro ptáčky. Rozezpíváním po půltónech jsem s dětmi došla nahoru do tónu c², všechny děti tento tón krásně, čistě vyzpívaly. Nácvik písně byl rychlý, několik dětí píseň znalo, takže se ostatní děti k nim postupně přidávaly. Všechny děti hezky ladily,

jen dva kluci při opakování písně zpívali přehnaně hlasitě, až skoro křičeli. Po upozornění a vysvětlení, že by si mohli takto poškodit hlasivky, s námi píseň zopakovali bez křiku a přehrávání. Povídání o sněhu a písničce bylo rozmanité, děti krásně popsaly, o co se v písni jedná. Při relaxaci si některé děti sedly, některé ležely a celou dobu klidně poslouchaly. Po tom, co jsem dětem řekla, aby šly nakreslit obrázek o tom, o čem jsme si povídali a zpívali, byly velmi nadšené a hned šly kreslit. Jedním z nejčastějších příkladů, co se dá v zimě dělat, bylo samozřejmě stavění sněhuláka, a to se i nejčastěji objevilo na dětských obrázcích. Některé děti nakreslily i ptáčka, který je v písni zmíněný. (Příloha 4)

Reflexe: Motivace povídáním o svatém Martinovi zatím stále na děti funguje. Jsou většinu času soustředěné a aktivity plní s nadšením, což je slyšet i v jejich hodnocení, které je u všech skoro jen pozitivní. Píseň se děti naučily rychle, aby si ji dobře zapamatovaly, ještě ji v průběhu praxí budeme opakovat. Dost dětí píseň neznalo, ale zazpívaly ji moc dobře. Tím si myslím, že byl cíl aktivity velice dobře splněn. V navazující aktivitě byla tvořivost u dětí také určitě rozvíjena, obrázky se dětem velice povedly a dokázaly je velice dobře popsat.

4.1.4 TO JE ZLATÉ POSVÍCENÍ (POSLECH, ZAZNAMENÁVÁNÍ MELODIE)

Tabulka 4: To je zlaté posvícení (zdroj: vlastní)

To je zlaté posvícení	
Lokace	česká
Tónina	D dur
Rozsah	Pět tónů
Tónový prostor	d ¹ -a ¹
Obtížné místo	-

Cíl činnosti: Cílem činnosti byl rozvoj sluchové diferenciaci, zaměřený na rozdíly ve výšce tónů.

Příprava, výběr písně: Pro děti vybírám píseň, kterou už znají, aby ji následně po aktivitě mohly uhádnout. Píseň „To je zlaté posvícení“ se hodí ke svatomartinským oslavám, a tedy i k závěru našeho povídání. Tato píseň má velmi jednoduchou melodii a je ve vhodném

rozsahu pro děti. Je v rozsahu od d^1 do a^1 , což je ideální rozsah i pro děti, které nejsou tak pěvecky zdatné. Od učitelek vím, že tuto píseň už děti znají, proto ji jen zopakujeme den nebo dva před poslechovou aktivitou, aby ji děti měly živě v paměti. Poslechovou činnost budu dělat vždy s částí dětí, abych se jim mohla více individuálně věnovat. Dětem dám papír, na kterém bude přerušovaná čára, na té si společně zapíšeme první puntík, což představuje první notu, kterou jim na flétnu zahraju. Tón vždy zopakuji a pak je upozorním, že zahraju další. Nejprve si několikrát pohybem ruky ukážeme, jestli je tón vyšší nebo nižší. Tyto dva tóny zopakuji několikrát po sobě a ujistím se, že ho děti zapsaly. Vždy je upozorním, když budu hrát další tón. Puntíky následně spojí a já jim zahraji píseň, která by „z puntíků“ mohla vzniknout. Jen tyto tóny vždy při hraní zdvojujím, tak jak jsou v notách zapsané a vyzvu je, jestli píseň podle melodie poznají. Po uhádnutí si společně píseň zazpíváme. K aktivitě si připravím zobcovou flétnu a noty (Příloha 5), papíry, pastelky

Průběh činnosti: Na poslechovou činnost jsem si vzala polovinu dětí, druhá polovina zatím pracovala s paní učitelkou. Namotivovala jsem děti, že se mi poztrácely jednotlivé noty a jestli mi je pomohou najít, abychom si píseň potom mohli společně zazpívat. Děti to velice nadchlo, zadání bez problémů pochopily. Společně jsme si zakreslili první puntík, první dva rozdílly jsme si ukazovali rukou, jestli jde tón výš nebo níž, občas jsem děti prošla, jestli aktivitu pochopily a popřípadě rozdíl mezi tóny zahrála na flétnu znovu. Už v průběhu jeden chlapec přišel na to, že mu z puntíků vychází, že se noty opakují. Společně jsme zaznamenali zjednodušeně upravené první čtyři takty písně. Poté děti čarou spojily jednotlivé puntíky a samy chtěly, abych jim skladbu zahrála. Píseň jsem jim zahrála celou na zobcovou flétnu a zadala jsem jim, aby pozorně poslouchaly, jestli píseň poznají, ale nechají si název pro sebe. Velká část dětí píseň uhádla. Společně jsme si ji zazpívali, já jsem hrála na zobcovou flétnu a druhá paní učitelka nás doprovodila na klavír.

Reflexe: Tato aktivita byla složitější, ale nakonec ji podle mého názoru zvládly děti skvěle. Aktivita byla zaměřená na sluchovou diferenciaci, děti měly zaznamenat výškové rozdíly mezi jednotlivými tóny (Příloha 6). Píseň jsem pro zaznamenání zjednodušila a skoro všechny děti melodii zaznamenaly velice podobně. Většinou dětí v obou skupinách se povedlo píseň podle zahrané melodie uhádnout, takže byl cíl splněn. Děti aktivita bavila, v závěrečném hodnocení tuto aktivitu některé děti zmiňovaly, že je bavila z celého dne nejvíce. Velice dobrý nápad bylo využití zobcové flétny, kterou jsem použila zatím poprvé,

ale ještě ji na nějakou aktivitu určitě využiji, protože děti velmi motivovala a byl na nich vidět zájem o nový nástroj. Samotná píseň je svým rozsahem a jednoduchou melodií vhodná i pro mladší děti a nezpěváky. Tuto poslechovou činnost bych zařazovala opravdu až v předškolním věku, kdy jsou děti schopné vnímat rozdíly a zároveň je i zaznamenat. U mladších dětí bych využila k pochopení rozdílu výšky např. vyjádření pohybem.

Obrázek 1 Zaznamenávání melodie (zdroj: vlastní)

4.2 TÉMA: PAPIROVÍ DRACI

Téma papírových draků si vybraly děti. Dala jsem jim na výběr a na tomto tématu se shodlo nejvíce dětí. Najít přímé propojení tohoto tématu s lidovými písněmi je obtížné, jelikož je to celkem moderní téma. Při vybírání písní jsem se tématu držela jen okrajově. Když se využije správná motivace, není nutné vybírat písně přímo k danému tématu. Snažila jsem se, aby každá píseň byla odlišná. Některé, aby byly velmi jednoduché, které mohu v dalších dnech využít na rozezpívání, jiné na rozvoj jejich pěveckých dovedností či sluchového rozlišování. Na každou píseň jsem také navázala aktivitou. Každá aktivita byla zaměřená na jinou schopnost či dovednost, aby si každé dítě mohlo najít to, co ho bude bavit, a abych dětem umožnila jejich komplexní rozvoj v různých oblastech.

4.2.1 PRŠÍ, PRŠÍ (IMPROVIZACE NA HUDEBNÍ NÁSTROJE, UKAZOVÁNÍ DYNAMIKY)

Tabulka 5: Prší, prší (zdroj: vlastní)

Prší, prší	
Lokace	česká
Tónina	D dur
Rozsah	Šest tónů
Tónový prostor	d ¹ – h ¹
Obtížné místo	-

Cíl činnosti: Aktivita u dětí rozvíjí tvořivost a představivost při hře na hudební nástroje a reagují na změny dynamiky.

Příprava, výběr písňe: Píseň pro improvizaci vybírám jednoduchou, kterou už děti znají. Vyzkoušela jsem si jí už minulý týden, kdy jsme si s dětmi zpívali různé písničky a tím jsem si ověřila, že už ji děti znají. Tuto píseň nechám v tónině D dur, pro děti je vhodná. Píseň je rytmická, má snadnou melodii i text. Po rozezpívání si píseň společně zopakujeme a následně se děti zeptám, jestli si zahrajeme na orchestr. Zeptám se jich, co to orchestr je a které nástroje z orchestru znají. Děti si samy vyberou rytmické nástroje a ty si společně pojmenujeme. Nejprve si píseň zazpíváme bez nástrojů a zopakujeme ji s normální hlasitostí a poté potichu, aby si děti uvědomily rozdíl. Každé dítě si nejprve vymyslí krátký rytmický prvek, podle své představy, který musí být schopno s ostatními zopakovat. Po této aktivitě se zeptám, jestli ví, kdo je dirigent. Já budu pro ně dirigent, rozdělím je na tři skupiny a budu ukazovat, kdo zrovna bude hrát, nechám jim úplnou volnost, momentálně nezáleží na rytmu, jen na jejich tvořivosti a vnímání dynamiky, kterou jim budu ukazovat rukou (ruka nad hlavou – hlasitě, ruka ve výši pasu – středně hlasitě, ruka u nohou – co nejvíc potichu). Poté improvizaci spojíme s vybranou písni. Každá skupina dostane část písňe, musí společně vymyslet doprovod a zahrát ho ostatním. Ostatní děti, pokud nehrají svou část tak zpívají. K aktivitě si připravím noty (Příloha 7), rytmické nástroje.

Průběh činnosti: S dětmi jsme se rychle rozezpívali a zopakovali vybranou píseň nejprve v normální hlasitosti, poté jsem děti vyzvala, že si tu píseň budeme zpívat jako vítr – nejprve máme malý větříček = zpíváme úplně potichu, slabě a vítr postupně sílí. K znázornění jsme

s dětmi využívali ruce, aby si to lépe uměly představit. Začali jsme s rukama u sebe a postupně je oddalovali. Nejprve jsem však děti upozornila, že nesmíme křičet, budeme na konci zpívat nahlas, ale jen tak, jak bychom normálně zpívali, abychom si neničili hlasivky. Následně jsme si povídali o orchestru, děti přišly na spoustu nástrojů a dokázaly některé i popsat, jak vypadají. Dvě děti ostatním vysvětlily, kdo je dirigent. Poté si vybrali nástroje, některé uměly pojmenovat, některé jako drhlo nebo rumba koule jsem jim pověděla já. Následně děti v kroužku vymýšlely krátké rytmické ukázky, které ostatní opakovali. Prvních pár dětí vymyslelo velmi těžký rytmus, který ani oni sami nedokázali zopakovat. Po mém upozornění už děti vymýšlely jednoduché hezké rytmy, které ostatní opakovali bez problému. Děti se do skupin rozdělily samy, zvolila jsem jen kapitány, aby v každé skupině bylo alespoň jedno hudebně silnější dítě. Poté jsme píseň zpívali znovu a já ukazovala, která skupina hraje. Při prvním pokusu se moc nedařilo, protože děti na mě moc nekoukaly a hrály dál a někdy do nástrojů bouchaly opravdu silně. Po domluvě, jak s nástroji zacházet, aby se hraní líbilo všem, byla hra o poznání hezčí a děti se více soustředily. Do vymýšlení doprovodu k písni se děti pustily s nadšením. Postupně jsem je obcházela a případně jim radila, aby vymyslely rytmus jednodušeji a dokázaly ho alespoň podobně zopakovat, nebo jak správně využít např. triangl. Skupina hrála svou část a ostatní děti zpívaly, povedlo se jim celkem plynule navázat ve hře na další části, vždy jsem je upozornila, že bude začínat další část.

Reflexe: Tato činnost se nakonec povedla lépe, než jsem si původně myslela. Děti aktivita bavila, hra na orchestr se dařila. Děti si průběžně i vyměňovaly nástroje, protože si chtěly vyzkoušet všechno. Připodobňování dynamiky k větru a ukazování si byl dobrý nápad, děti si to uměly rychle představit a dokázaly hezky postupně zvyšovat hlasitost. Po vysvětlení, jak mají rytmus vymyslet, aby ho dokázali všichni zopakovat, vytvořil skoro každý jednoduchý rytmus a děti to velice bavilo, že mohou něco tvořit. Největší úspěch mělo hraní ve skupinách, ať už jen improvizčně, když jsem ukazovala, kdo bude hrát, anebo poté vymýšlení doprovodu ve skupině. Jedna skupina se nejprve nemohla dohodnout, ale pak se děti dohodly podle mé rady, ať se ještě ve skupině rozdělí podle nástrojů a až pak to dají společně dohromady. Že první dva takty mohou hrát např. jen dřívka a vajíčka a další dva takty zase zbytek nástrojů. Z toho vychází cíl do dalších činností, že se s dětmi musí zapracovat více na spolupráci. Tvořivé byly všechny děti, což byl hlavní cíl dnešní činnosti.

Když se děti soustředily, tak velmi dobře vnímaly měnící se dynamiku. Hodnocení dětí bylo z velké části pozitivní a chtěly hrát na nástroje častěji. Aktivita je určitě vhodná až pro předškoláky. Příště bych podobnou aktivitu ze začátku ještě ulehčila a častěji bych s nimi nejprve dělala např. napodobování rytmu. Domluva ve skupině byla pro ně náročnější, než jsem si původně myslela, takže bych je postupně připravovala na spolupráci a kooperaci.

Obrázek 2: Opakování písně Prší, prší (zdroj: vlastní)

4.2.2 ŠLA NANYNKA DO ZELÍ (HRA NA NÁSTROJE, OBRÁZKY PODLE PŘÍBĚHU)

Tabulka 6: Šla Nanyňka do zelí (zdroj: vlastní)

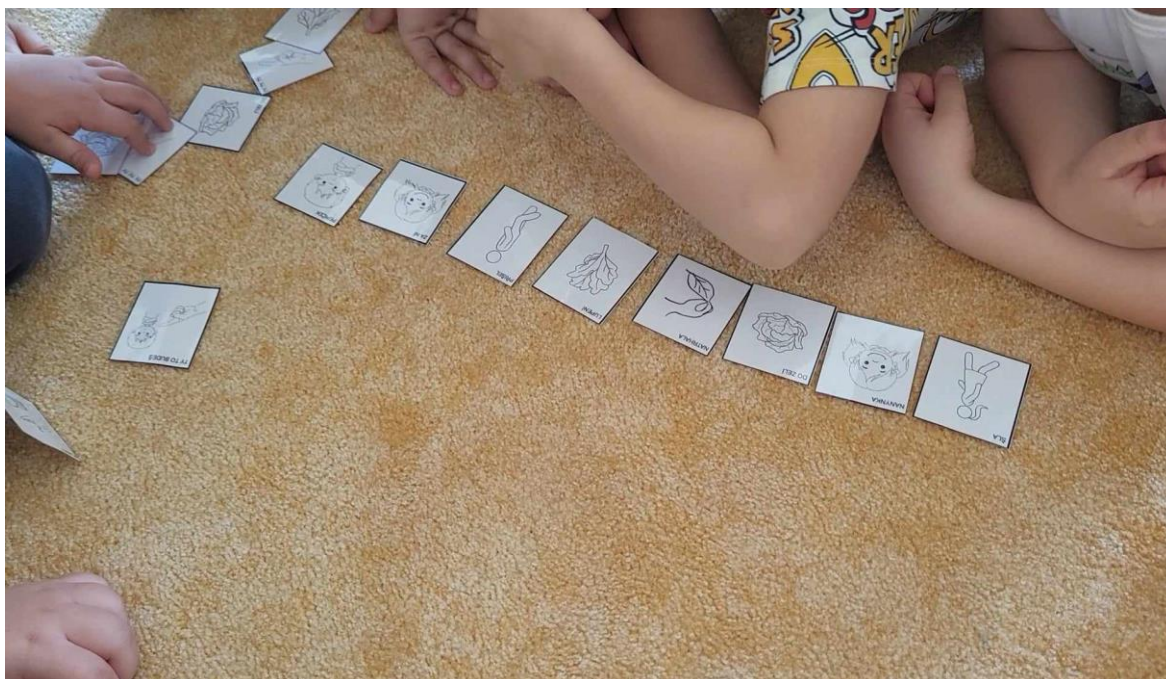
Šla Nanyňka do zelí	
Lokace	česká
Tónina	C dur
Rozsah	Osm tónů
Tónový prostor	c^1-c^2
Obtížné místo	Poslední část písně – velký skok (při opakování repetice skok o oktávu)

Cíl činnosti: Děti doprovodí píseň na rytmické a melodické nástroje a sestaví obrázky podle textu písně.

Příprava, výběr písňe: Píseň je v rozsahu od c^1 do c^2 . Tón c^2 vím, že většina dětí ze třídy zazpívá. Tón c^1 , který je v posledním taktu, by bylo lepší vynechat, což se mi v úpravě nepovedlo úplně. Ale po úpravě zbyl tón jen jednou a neopakuje se. Tato činnost bude dobrovolná během volné hry, protože samy děti chtěly častěji hrát na nástroje. S dětmi se krátce rozezpívám, vyberou si nástroje z nabídky, rytmické i melodické, podle nástrojů, které si vyberou, je naučím rytmický doprovod, který jsem k písni vymyslela. Následně (i děti, které nezpívaly) si mohou vzít kartičky s obrázky popisující děj písňe, které jsem vyrobila a poskládat je podle příběhu. Píseň si pro kontrolu zazpíváme s ukazováním na obrázky. K činnosti budu potřebovat noty s partiturou (Příloha 8), hudební nástroje a obrázky k písni (Příloha 9).

Průběh činnosti: K činnosti se nakonec přidalo dost dětí. Dvě děvčata si společně vzala metalofon, nejprve jsem jedné zadala hrát vždy na první dobu c^1 a druhé g^1 , šlo jim to velmi dobře. Vyndala jsem ostatní hrací kameny a při opakování jsem navýšila obtížnost. První děvče hrálo c^1 na první dobu a druhé na první bouchlo paličkou do ruky a na druhou dobu hrála g^1 , pochopily okamžitě. Ostatní děti si vybraly rytmické nástroje. Nejčastěji dřívka, dřevěná vajíčka, drhla. Drhla hrála stejný doprovod, jako bubínek. Rytmický doprovod byl jednoduchý a naučily se ho rychle, v průběhu si ještě vyměnily nástroje. Ke skládání obrázků se přidalo hodně dětí, nakonec si je prostřídaly ve skupinách a povedlo se jim text písňe sestavit celý, některé děti si sestavení chtěly zkusit samy.

Reflexe: Děti aktivity bavily. Byly to dobrovolné aktivity, a nakonec se u nich vystřídal prakticky každý. Velice mě překvapila hudebnost dvou dívek, které dokázaly na metalofon hrát střídavě i obtížnější rytmus, který jsem s nimi individuálně vyzkoušela. Děti během hry a zpěvu dokázaly udržet rytmus i intonaci. Cíl této aktivity byl maximálně splněn, děti předčily mé očekávání. Kartičky s příběhem písňe měly velký úspěch, vyzkoušel si je každý, buď ve skupině, nebo individuálně.

Obrázek 3 Skládání obrázků podle děje (zdroj: vlastní)

4.2.3 ADÁMKU NÁŠ (HRA NA TĚLO)

Tabulka 7: Adámku náš (zdroj: vlastní)

Adámku náš	
Lokace	česká
Tónina	D dur
Rozsah	Šest tónů
Tónový prostor	d ¹ –h ¹
Obtížné místo	-

Cíl činnosti: Děti se naučí novou píseň, rozvíjí se u nich rytmické cítění, snaží se rytmicky doprovodit píseň hrou na tělo.

Příprava, výběr písně: Melodie i text jsou jednoduché, text se opakuje, takže si ho děti snadněji zapamatují. Nejprve uděláme krátké dechové a artikulační cvičení a rozezpíváme. Píseň jim nejprve zazpívám a poté se ji spolu naučíme po jednotlivých částech. Pak přidáme

tleskání, pleskání a dupání, děti mohou samy vymyslet, jak pohyb obměnit. Připravím si noty (Příloha 10).

Průběh činnosti: Před zpěvem jsme s dětmi udělali navíc ještě cvičení na uvolnění celého těla. Povídali jsme si o lenosti a o tom a proč je špatné být líný. Pak jsem je namotivovala, že znám píseň o jednom líném chlapci, zazpívala jsem ji, několik dětí ji znalo. Děti se píseň naučily rychle, je krátká, melodie se opakuje a slova jsou pro ně srozumitelná. Po seznámení s písní jsme přidali hru na tělo. Děti hru napodobily přesně, rytmicky byli všichni správně.

Reflexe: Tato aktivita byla úspěšná. S rytmem nemají děti problém, dnes jich nebylo mnoho. Několik dívek chtělo aktivitu opakovat, tak jsme během volné hry aktivitu ještě zopakoval a poté přidaly i nějaké rytmické nástroje (Příloha 11). Jelikož je hraní na nástroje baví, nechala jsem dětem volnost, ať doprovod vymyslí. Aktivita byla zaměřená na seznámení a naučení nové písně, kterou mají následně rytmicky doprovodit, což se povedlo. Většina dětí má rytmické citění velmi dobře rozvinuté. Hodnocení s dětmi probíhalo s pomocí bubínku. Bubínek si děti předávaly, improvizovaně na něj zabubnovaly a řekly svůj názor na píseň a aktivitu.

4.2.4 SEDÍ LIŠKA POD DUBEM (POSLECH, REAKCE NA ZVUK NÁSTROJE)

Tabulka 8: Sedí liška pod dubem (zdroj: vlastní)

Sedí liška pod dubem	
Lokace	česká
Tónina	D dur
Rozsah	Pět tónů
Tónový prostor	d ¹ -a ¹
Obtížné místo	-

Cíl činnosti: Děti se seznámí s novou písní a při pohybové hře reagují na změnu nástroje.

Příprava, výběr písně: Vybírala jsem mezi touto písní a písní „Já jsem muzikant“ kvůli různým nástrojům, které jsou v písních zmíněny. Ale nakonec jsem se i z hlediska rozsahu a složitosti melodie, kdy se v písni opakuje velmi podobným způsobem stoupající a klesající melodie, rozhodla pro píseň „Sedí liška pod dubem“. S dětmi se naučíme novou píseň

a navážeme na ní pohybovou hrou. Děti budou sedět po prostoru, zazpíváme píseň, když ji dokončíme, děti si zakryjí oči a budou poslouchat, jaký nástroj hraje. Při hraní na flétnu budou tancovat po prostoru, při hraní na bubínek zůstanou sedět. Hra je zaměřená na reakci dětí. Připravím si bubínek, zobcovou flétnu a noty (Příloha 12). Motivací je a povídání o podzimu a papírových dracích.

Průběh činnosti: Před rozezpíváním jsme se protáhli a udělali jsme dechové cvičení. Píseň jsem jim zazpívala a zahrála na klávesy. Nikdo z dětí ji neznal, ale neměly problém se ji naučit. Melodie se opakuje a text je srozumitelný, blízký dětem. Poté jsem děti namotivovala tím, že jsem přinesla znovu flétnu, která je naposledy velmi nadchla. Nejprve jsem se jich však zeptala, jaké nástroje jsou v písni zmíněny. Poté jsem jim vysvětlila pravidla pohybové hry. Podobné hry se s dětmi hrají často, takže pravidla pochopily hned.

Reflexe: Píseň se dětem moc líbila, naučily se ji rychle, určitě ji budeme ještě další dny opakovat, aby si ji zapamatovaly. Nejvíce je ale nadchla pohybová hra. Všichni na změny nástrojů reagovali okamžitě. Vymyslely velice zajímavé taneční kroky, tím byl cíl této aktivity splněn a podobné aktivity budu využívat s dětmi nadále. Je vhodná pro děti všeho věku, mohou se přidat i nějaké další podmínky, které děti budou muset dodržovat, jako jsou např. konkrétní kroky, více nástrojů.

Obrázek 4 Pohybová reakce na změnu nástroje (zdroj: vlastní)

4.2.5 KOČKA LEZE DOLŮ (TANEČEK, PŘEDSTAVENÍ PŘÍČNÉ FLÉTNY)

Tabulka 9: Kočka leze dolů (zdroj: vlastní)

Kočka leze dolů	
Lokace	česká
Tónina	D dur
Rozsah	Pět tónů
Tónový prostor	d ¹ –a ¹
Obtížné místo	-

Cíl činnosti: Představení příčné flétny, děti se naučí novou píseň a nacvičí taneček.

Příprava, výběr písně: Píseň je vhodná pro dětský hlas, je krátká, melodie je jednoduchá a opakuje se, takže se ji snadno naučí i mladší děti. Tato píseň je díky svému rozsahu vhodná pro rozezpívání během dalších dní. Po rozezpívání dětem ukážu obal od příčné flétny, aby hádaly, co mám za nástroj. Následně jim flétnu ukážu a něco jim zahraji. Zaspívám a zahraji jim vybranou píseň a společně s pohybem se píseň naučíme. K aktivitě si připravím noty (Příloha 14), klávesy, příčnou flétnu.

Průběh činnosti: Příčné flétně děti věnovaly velkou pozornost. Když byla v obalu, hádaly velké množství různých nástrojů, včetně flétny. Ukázala jsem jim jednotlivé části flétny a jak se na ní hraje. Při ukázce jsem zjistila, že hluboké tóny se dětem líbí, ale na vysoké nejsou vůbec zvyklé, měly tendenci si zakrývat uši. Píseň jsme se s dětmi učily s tanečnickými kroky dohromady, díky kterým si mohly píseň propojit s pohybem a snadněji si ji zapamatovat. Po naučení písně jsem si znovu vzala flétnu, děti zpívaly a tancovaly spolu s jednou z učitelek a druhá paní učitelka doprovázela na klavír. Nakonec jsme si udělali malý koncert z písní, které už děti umí a já jsem je hrála na flétnu (Příloha 15).

Reflexe: Píseň s tanečkem se dětem líbila. Tancování je bavilo a vše se naučily velmi rychle, určitě by byla vhodná i pro mladší děti. Flétna byla pro děti zajímavým zpestřením, některé děti o ni měly velký zájem. Během vzniklého koncertu jsme zopakovali lidové písně, které jsme se dříve naučili a další písně, které si děti samy vybraly. K hodnocení jsem využila hlavici mé staré příčné flétny. Děti byly nadšené, že si na něco takového mohou sáhnout. Kdo držel hlavici flétny, ten mohl povědět, jak se mu aktivita líbila. Tato motivace k hodnocení děti nadchla, mluvily daleko déle, než je u nich zvykem.

4.3 SHRNU TÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

V rámci praktické části bylo s dětmi zpracováno devět lidových písní, které byly realizovány během měsíčních praxí. Písně byly vybírány s ohledem na schopnosti a dovednosti dětí. Hlavním cílem bylo vytvořit soubor různorodých, všestranně rozvíjejících aktivit, které navazují na dětské lidové písně a prohlubují u dětí znalost lidových písní. Tento cíl byl splněn. Děti se naučily několik nových písní, vyzkoušely si pěvecké, instrumentální, poslechové, hudebně pohybové i další nehudební činnosti, díky kterým se mohly všestranně rozvíjet a rozšířily svůj repertoár lidových písní, což bylo hlavním záměrem této práce. Z realizace praktických činností také vyšlo, že nejdůležitější roli při plnění aktivit má motivace. Pokud byla pro děti zvolena správná motivace, plnily děti aktivitu s nadšením, slova i melodii se učily rychleji, vydržely u činnosti delší dobu. Čím zajímavější a méně obvyklá činnost, tím radši ji děti plnily. Velmi vydařený byl i netradiční způsob hodnocení.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit možnosti využití lidové písně pro celkový rozvoj dítěte předškolního věku a vytvořit soubor aktivit vhodných pro všestranný rozvoj dítěte. Jednotlivé aktivity byly vytvořeny tak, aby vycházely z informací, které jsou popsány v teoretické části. Písně a úkoly byly vybírány tak, aby děti zaujaly, všestranně je rozvíjely a hlavně, aby je bavily.

V teoretické části je objasněn pojem lidové písně, pro pochopení zvoleného tématu. Dále zde byl popsán hudební vývoj dítěte a hudební činnosti. Získané poznatky jsou využity při tvorbě konkrétních činností a plánování praktické části. Poslední kapitola se zabývá nácvikem nové písně a vztahem dítěte k lidové písni. Všechny kapitoly mají důležitou roli v plnění praktické části.

Praktická část obsahuje soubor činností navázaných na vybrané lidové písně. Během praxí bylo s dětmi realizováno devět lidových písní a různorodé hudební i nehudební činnosti, které na jednotlivé písně navazovaly. Všechny činnosti měly svůj dílčí cíl, který vedl k naplnění hlavního cíle této práce. Díky hodnocení s dětmi a následné vlastní reflexi jednotlivých činností lze považovat hlavní cíl bakalářské práce za splněný.

Věřím, že vybrané aktivity a lidové písně mohou sloužit jako inspirace učitelkám mateřských škol a dalším, kteří chtějí zařadit do svých činností více lidových písní. Myslím, že lidové písně mají daleko větší potenciál, který můžeme při práci s dětmi využít. Lidová píseň hraje u dětí předškolního věku klíčovou roli, propojuje děti s kulturním dědictvím, seznamuje je s tradicemi, popisuje každodenní život. Děti si díky nim mohou vytvářet pouto k historii, tradicím a svátkům.

RESUMÉ

Bakalářská práce se zabývá tématem lidové písně v mateřské škole. Teoretická část je složena ze tří kapitol. První kapitola popisuje termín lidové píseň, její historii a sběratelství. Další kapitola zmiňuje hudební vývoj dítěte a jednotlivé hudební činnosti. Navazuje kapitola o nácvičku nové písně a část zaměřená na lidovou píseň a dítě předškolního věku. Praktická část je zaměřena na konkrétní využití lidových písní, na které navazují hudební a nehudební činnosti, které podporují dítě v jeho celkovém rozvoji. Tyto činnosti jsou následně realizovány ve třídě předškolních dětí v Plzni.

SUMMARY

The bachelor thesis is focused on a Folk song in kindergarten. The theoretical part is divided into three chapters. The first chapter describes the term *Folk song*, its history and its collection. The next chapter mentions the musical development of the child and musical activities. This is followed by a chapter about practicing a new song and a part focusing on a folk song and the preschool child. The practical part concentrates on specific uses of folk songs that are combined with musical and non-musical activities that support children in their development in general. These activities are then implemented in a preschool class in Pilsen.

SEZNAM LITERATURY

- BYSTROV, Michal, ed. Od samomluvy k chóru, aneb, Písniček se držte!: čtení o české lidové a zlidovělé písni. První vydání. Praha: Galén, 2016. 524 stran. ISBN 978-80-7492-282-4.
- CMÍRAL, Adolf. Základní pojmy hudební. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957.
- ERBEN, Karel Jaromír. Prostonárodní české písně a říkadla. Praha: Jaroslav Pospíšil, 1864.
- FIALA, Jaroslav. Vybrané kapitoly z dějin hudby. Plzeň: Pedagogická fakulta v Plzni, 1980.
- FUKAČ, Jiří a VYSLOUŽIL, Jiří. Slovník české hudební kultury. Praha: Editio Supraphon, 1997. ISBN 80-7058-462-9.
- HERDEN, Jaroslav; JENČKOVÁ, Eva a KOLÁŘ, Jiří. Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: studium učitelství pro 1. stupeň základní školy. Praha: Univerzita Karlova, 1992. ISBN 80-7066-522-X.
- JANÁČEK, Leoš. O lidové písni a lidové hudbě: dokumenty a studie. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1955.
- JENČKOVÁ, Eva, 2002. Hudba a pohyb ve škole. Hradec Králové: Orlice. ISBN 80-903115-7-1.
- JURKOVIČ, Pavel. Od výkřiku k písničce. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. 135 s. ISBN 978-80-7367-750-3.
- KODEJŠKA, Miloš a VÁŇOVÁ, Hana. Hudební výchova dětí předškolního věku. Praha: Karolinum, 1991. ISBN 80-7066-488-6.
- KODEJŠKA, Miloš. Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku. Praha: Univerzita Karlova-Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-080-3.
- KRÁLOVÁ, Eva; KODEJŠKA, Miloš; STRENÁČIKOVÁ, Mária a KOŁODZIEJSKI, Maciej. Hudební klima a dítě = Hudobná klíma a dieťa. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2016. ISBN 978-80-7290-885-1.
- KUBECOVÁ, Markéta; PEHELOVÁ, Marcela; SLAVÍKOVÁ, Marie; RŮŽIČKOVÁ, Veronika a VÁŇOVÁ, Hana. Rozvíjíme hudební dovednosti dětí. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. Praha: Raabe, [2017]. ISBN 978-80-7496-322-2.
- KVASIL, Bohumil et al. Malá československá encyklopedie I. svazek A-Č. Praha: Academia, 1984.

- KVASIL, Bohumil. Malá československá encyklopedie II. D-CH. Praha: Academia, 1985.
- LIŠKOVÁ, Marie. Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání. Praha: Raabe, ©2006. 165 s. ISBN 80-86307-26-3.
- PAJER, Jiří. Svět lidové písně. Strážnice: Ústav lid. umění, 1989. 128 s. Metodické monografie; Sv. 4.
- PECHÁČEK, Stanislav. Lidová píseň a sborová tvorba. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1830-2.
- ŘÍMAN, Josef. Malá československá encyklopedie IV. M-Pol. Praha: Academia, 1985.
- SEDLÁK, František. Hudební vývoj dítěte: analytická studie. 1. vyd. Praha: Supraphon, 1974. Comenium musicum; sv. 12.
- ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk a Alena TICHÁ, 2007. Lidové písničky a hry s nimi: [zpěvník pro děti od 3 let]. Vyd. 2. Praha: Portál. Nápady - hry - tvořivost. ISBN 978-80-7367-264-5.
- TICHÁ, Alena. Učíme děti zpívat: hlasová výchova pomocí her pro děti od 5 do 11 let. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-916-X.
- TYLLNER, Lubomír. Úvod do studia lidové písně: Určeno pro posl. pedagog. fak. 1. vyd. Čes. Budějovice: Pedagogická fakulta, 1989. 181 s. ISBN 80-7040-006-4.
- TYLLNER, Lubomír a Zdeněk VEJVODA. Česká lidová píseň: historie, analýza, typologie. [Praha]: Bärenreiter Praha, 2019. ISBN 978-80-86385-39-6.
- VALOVÝ, Evžen. Úvod do studia lidové písně: Určeno pro posl. pedagog. fak. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1969.
- VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. Vývojová psychologie: Dětství a dospívání. Karolinum, 2022. ISBN 978-80-246-5024-1.
- ZEZULA, Jiří; JANOVSÁ, Olga; KURKOVÁ, Libuše a BUDÍK, Jan. Hudební výchova v mateřské škole: Metodika: Učebnice pro 2.-4. roč. stud. oboru Učitelství pro mateřské školy na stř. pedagog. školách. Učebnice pro střední školy. Praha: SPN, 1987.

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Detsky pevecký sbor Kvodlibet. Tluče bubeníček. Online, video. 2021-11-12. Dostupné z: YouTube, https://www.youtube.com/watch?v=9j1Qi6w_msA. [cit. 2024-04-24].

SEDLÁK, František a VÁŇOVÁ, Hana. Hudební psychologie pro učitele [online]. Vyd. 2., přeprac. a rozš., V nakl. Karolinum 1. Praha: Karolinum, 2013 [cit. 2023-10-03]. ISBN 978-80-246-2303-0. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/zcup-ebooks/detail.action?docID=1996744>.

VINAŘICKÝ, Karel Alois. Drobné verše. Online. Nové město nad Metují: Bohdan Böhm, 1887. Dostupné z: <https://kramerius5.nkp.cz/view/uuid:0333d030-3168-11dd-93f3-000d606f5dc6?page=uuid:670eab10-b293-11e6-8028-001018b5eb5c>. [cit. 2024-04-24].

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Zaznamenávání melodie (zdroj: vlastní).....	31
Obrázek 2: Opakování písně Prší, prší (zdroj: vlastní).....	34
Obrázek 3 Skládání obrázků podle děje (zdroj: vlastní).....	36
Obrázek 4 Pohybová reakce na změnu nástroje (zdroj: vlastní)	38

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Tluče bubeníček (zdroj: vlastní).....	24
Tabulka 2: Já mám koně (zdroj: vlastní)	25
Tabulka 3: Bude zima (zdroj: vlastní)	28
Tabulka 4: To je zlaté posvícení (zdroj: vlastní)	29
Tabulka 5: Prší, prší (zdroj: vlastní)	32
Tabulka 6: Šla Nanyňka do zelí (zdroj: vlastní)	34
Tabulka 7: Adámku náš (zdroj: vlastní)	36
Tabulka 8: Sedí liška pod dubem (zdroj: vlastní).....	37
Tabulka 9: Kočka leze dolů (zdroj: vlastní)	39

PŘÍLOHY

I. Příloha 1 – Noty Já mám Koně (zdroj: vlastní)

Já mám koně

česká lidová

Já mám ko - ně, vra - ný ko - ně, to jsou ko - ně mí.

1. SKUPINA

Když já jim dám o - vsa, o - ni ská - čou ho - psa-

2. SKUPINA

Já mám ko - ně, vra - ný ko - ně, to jsou ko - ně mí.

VŠICHNI

II. Příloha 2 – Výroba hlavy koně, stavba stájí (zdroj: vlastní)

III. Příloha 3 – Noty Bude zima (zdroj: Šimanovský a Tichá, 2007)

Bude zima

moravská

Musical notation for the song "Bude zima" (Moravian version). The notation is in G major, 2/4 time, and consists of two staves. The first staff contains the first line of the melody with lyrics: "Bu - de zi - ma, bu - de mráz, kam se, ptá - čku, kam scho - vás?". The second staff contains the second line of the melody with lyrics: "Schovám se já pod hru - du, tam já zi - mu pře - bu - du." Chord symbols are placed above the notes: G, D, G, Ami, D7 for the first line; and A, A7, D, G, Emi, Ami, D7, G for the second line.

2. Schovám se do javora,
tam bude má komora.
3. Schovám se já pod mezu,
až přestane, vylezu.
4. Až přestane, vyletím,
celý svět rozveselím.
5. Půjde milá na trávu,
žazpívám jí nad hlavú.

IV. Příloha 4 – Kresba obrázku na téma zima (zdroj: vlastní)

V. Příloha 5 – Noty To je zlaté posvícení (zdroj: Šimanovský a Tichá, 2007)

To je zlaté posvícení

česká

To je zla - té po - sví - ce - ní, to je zla - tá ne - dě - le,
 má - me ma - so a zas ma - so, k to - mu kou - sek pe - če - ně.

2. To je zlaté posvícení, to je zlaté pondělí,
 máme maso a zas maso jako včera v neděli.

VI. Příloha 6 – Zaznamenávání melodie písně To je zlaté posvícení (zdroj: vlastní)

DOMINIK

STEPAN

LINDAT

VII. Příloha 7 – Noty Prší, prší (zdroj: Šimanovský a Tichá, 2007)

Prší, prší

česká

Pr - ší, pr - ší, jen se le - je, kam, ko - níč - ky, po - je - de - me?

Po - je - de - me na lu - ka, až ku - kač - ka za - ku - ká.

2. Kukačka už zakukala, má panenka zaplakala,
ty, kukačko, nekukej, má panenko, neplakej.

VIII. Příloha 8 – Noty Šla Nanyňka do zelí (zdroj: vlastní)

Šla nanyňka do zelí - partitura

Lidová

The musical score is arranged in three systems, each with five staves: Melodie (Melody), Metalofon, Dřívka (Clay), Triangl (Triangle), and Bubínek (Tambourine). The key signature is C major and the time signature is 2/4. The lyrics are written below the melody staff.

System 1 (Measures 1-5):

- Chords: C, G7, C
- Lyrics: Šla Na-nyn-ka do ze-lí, do ze-lí, do ze-lí, na-tr-ha-la u-pe-ní,

System 2 (Measures 6-11):

- Chords: G7, C, G7, C
- Lyrics: lu-pe-ní - ka. Př - šel za ní Pe - pí - ček, roz - šla-pal jí ko - ší - ček.

System 3 (Measures 12-15):

- Chords: C, F, C, G7, C
- Lyrics: Ty, ty, ty, ty, ty, ty, ty to bu - deš pla - ti - ti.

IX. Příloha 9 – Hra na hudební nástroje, Skládání obrázků podle písň (zdroj: vlastní)

- X. Příloha 10 – Noty Adámku náš (zdroj: Šimanovský a Tichá, 2007)

Adámku náš česká

D G D
A-dám-ku náš, co-pak dě - láš? Dě-ti jdou do ško-ly,
A D A D A⁷ D
tys ješ - tě v pos-te - li, o nic ne - dbáš, o nic ne - dbáš.

- XI. Příloha 11 – Hra na tělo k písni Adámku náš (zdroj: vlastní)

XII. Příloha 12 – Noty Sedí liška pod dubem (zdroj: Šimanovský a Tichá, 2007)

Sedí liška pod dubem

česká

Musical score for the song "Sedí liška pod dubem" in G major and 2/4 time. The score consists of two staves. The first staff contains the melody with lyrics: "Se - dí liš - ka pod du - bem, má piš - ťal - ku a bu - ben." The second staff contains the accompaniment with lyrics: "Na piš - ťal - ku pís - ká a na bu - ben tříš - ká." Chord symbols D, A, D, A7, and D are placed above the notes.

XIII. Příloha 13 – Pohybová reakce na změnu nástroje (zdroj: vlastní)

XIV. Příloha 14 – Noty Kočka leze dolů (zdroj: vlastní)

Kočka leze dolů

Česká lidová

1. - 2. takt: 2x přísuný krok doleva, ruce v bok 3. - 4. takt: mírný podřep, rukama "mácháme jako kočka"

5. - 6. Takt: 2x přísuný krok doprava, ruce v bok 7. - 8. takt: ruce vzpažmo nad hlavou a houpeme se ze strany na stranu

XV. Příloha 15 – Taneček se zpěvem a příčnou flétnou (zdroj: vlastní)

